ГО «Справа Кольпінга в Україні»

Міністерство освіти і науки України

Інситуту модернізації змісту освіти МОН України

Львівська обласна державна адміністрація

Львівський національний університет імені Івана Франка

Експериментальний навчальний заклад Всеукраїнського рівня НРЦ «Довіра»

МАТЕРІАЛИ

міжнародної науково-практичної конференції

«Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти»,

29–30 вересня 2016 р., м. Львів

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти»,

29–30 вересня 2016 р., м. Львів

29 вересня 2016 р.

7:00 – 9: 00 – Приїзд та поселення в готель іногородніх учасників конференції (вул. Стецька, 3)

9:45 – 13 :00 – вул. В. Винниченка, 18, кім. 412

9:45 – 10:00 – Реєстрація учасників конференції

10:00 – 10:15 – Відкриття конференції

Привітальне слово:

- **Світлана Книшик** – заступник директора департаменту освіти і науки ЛОДА;
- **Галина Слічна** – директор Департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради;
- **Василь Савка –** секретар ГО «Справа Кольпінга в Україні»;
- **Тетяна Симоненко –** начальник відділу освіти дітей з особливими потребами МОН України;
- **Ян Пончек –** староста Перемишльського повіту;
- **Володимир Вантух –** голова постійної комісії з питань освіти і науки Львівської обласної ради;
- **Тетяна Медвідь –** начальник Управління соціального обслуговування та захисту населення ЛОДА;
- **Галина Лобайчук –** провідний спеціаліст Інституту модернізації змісту освіти МОН України;
- **Дмитро Герцюк** – декан факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка;
- **Людмила Рижак –** декан філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

Пленарне засідання

10:15–11:00 – Тетяна Симоненко – начальник відділу освіти дітей з особливими потребами МОН України: «Концепція інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами: реалії та перспективи»;

11:00–11:15 – Наталя Ярмола, головний спеціаліст Інституту модернізації змісту освіти МОН України: «Вирішення освітніх питань дітей з обмеженими можливостями шляхом науково-експериментальної діяльності»;

11:15–11:30 – Божена Баран – керівник Осередку психолого-педагогічної допомоги Перемишльського повіту, магістр, нейрологопед: «Діти з особливими освітніми потребами: правові аспекти інклюзії у Польщі»;

11:30–11:45 – Катерина Островська, доктор психологічних наук, професор, в.о.завідувача кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка: «Роль експериментальної діяльності у формуванні інклюзивної моделі освіти»;

11:45–12:00 – Оксана Потимко, виконавчий директор Львівського обласного осередку ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ», радник голови Львівської ОДА, кандидат історичних наук «Підвищення кваліфікації педагогів інклюзивних шкіл: виклики, перспективи, інновації»;

11:45–12:00 – Галина Вархолик, секретар комісії з питань освіти і науки Громадської ради при Львівській обласній державній адміністрації: «Роль громад у формуванні інклюзивного простору Львівської області»;

12:00–12:15 – Юрій Ковний, доцент доцент кафедри основ права України Львівського національного університету імені Івана Франка «Правові аспекти інклюзії в Україні»;

12:15–12:30 – Христина Хемптон, арт-терапевт, США, волонтер Товариства «Родина Кольпінга»: «Супровід дітей з обмеженими можливостями: досвід США»;

12:30–12:45 – Оксана Рубай. директор Львівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: «Діяльність Львівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: соціальна робота з дітьми та молоддю з особливими потребами у контексті інклюзії»;

12:45–13:00 – Ольга Ферт, доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки ЛНУ ім. І. Франка: «Освітній та соціальний компоненти комплексного підходу до організації інклюзивного простору»;

13:00–13:15 – Володимир Лозинський, директор НРЦ «Довіра», ст. викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка: «Навчально-реабілітаційні центри як ресурс інклюзивної освіти в Україні»;

13:15–13:30 – Лариса Кальченко, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка: «Місце соціального педагога в інклюзивній освіті України»;

13:30–15:00 – Обід

Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1; ауд. 301 філософського факультету)

15:00-15:15 – Ірина Хміль, директор ЗСШ «Надія», асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка: «Неперервність освіти дітей з особливими потребами як чинник ефективного інклюзивного процесу»;

15:15-15:30 – **Марія Верхоляк**, асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії факультету педагогічної освіти, ст. викладач педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка: «Соціальне гувернерство як індивідуальна форма домашнього навчання і виховання дітей з особливими потребами розвитку»;

15:30-15:45 – **Лариса Малинович,** доцент кафедри теоретичної та практичної психології Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка», кандидат психологічних наук, **Галина Пастух**, магістрантка спеціальності «Психологія» ІПП НУ «Львівська політехніка»: «Сучасні тенденції надання психологічного супроводу дітям з особливостями в розвитку при підготовці до навчання в школі»;

15:45–18:00 – Обговорення «Напрацювання експерименту навчання дітей з обмеженими можливостями в інклюзивному просторі України: розвиток на теренах України» (Доповідачі: представники НРЦ з різних областей України).

18:00–20:00 – Відвідання Львівської обласної філармонії/оперного театру іногородніми учасниками конференції.

20:00 – Вечеря для іногородніх учасників конференції.

30 вересня 2016 р.

10:00 – 13:30 – Робота в секціях

Секція 1

10:00 – 13:00 Секційне засідання на базі Всеукраїнського експериментального навчального закладу Львівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату «Довіра» *(вул. Короленка, 1).*

Секція 2

10:00 – 13:00 Перспективи надання соціальних послуг, обговорення механізму «гроші за послугою» *(вул. Героїв УПА, 76)*

Секція 3

Правові аспекти інклюзії в Україні (*ЛНУ ім. І.Франка*, *вул. Університетська, 1)*

13:30 – 14:30 – Обід для іногородніх учасників конференції

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, ауд. 301 (філософський факультет)

15:00 – 17:00 – Вівіна Деместер – колишня федеральний секретар з питань політики в галузі охорони здоров'я та інвалідності; колишня міністр фінансів та бюджету, охорони здоров'я, соціального забезпечення та сімейної політики Фландрії, співзасновниця і директор центру соціального обслуговування “Монікенхайде”, м. Зорсель, Бельгія.

17:00-18:00 – Підведення підсумків та формування резолюції конференції

Модератор **– Катерина Островська,** голова ГО Товариства «Родина Кольпінга», в. о. завідувача кафедри корекційної педагогіки та інклюзії, професор ЛНУ ім. І.Франка.

Запрошені учасники з Києва, Кривого Рогу, Полтави:
учасники всеукраїнського експерименту з напрацювання моделі комплексної допомоги людям з аутизмом.

УДК 159.922

КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

К.О. Островська
голова Товариства «Родина Кольпінга»
професор кафедри корекційної педагогіки та інклюзії ЛНУ ім. Івана Франка
І.П. Островський
член Правління ГО «Справа Кольпінга в Україні»
професор НУ «Львівська політехніка»

У відповідності до галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [1], затвердженої Наказом МОН України від 14.08.2013 р. № 1176, неперервна освіта реалізується шляхом:

• оптимізації мережі вищих навчальних закладів та закладів післядипломної педагогічної освіти з метою створення умов для неперервної освіти педагогічних працівників;

• оптимізації системи перепідготовки працівників і підвищення їхньої кваліфікації (модернізації системи післядипломної освіти на основі відповідних державних стандартів);

• створення у структурі вищих навчальних закладів дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів – лабораторій, центрів практичної підготовки студентів, тренінгових центрів та центрів педагогічних інновацій;

• створення системи навчальних закладів для забезпечення освіти дорослих відповідно до потреб особистості та ринку праці.

• підвищення ролі позашкільної освіти шляхом розширення виховного впливу соціальних інститутів, культурних, політичних, економічних

Однак, на сьогодні практичне втілення головних засад цієї концепції поки що далеке від реалізації. Це зумовлено, з одного боку, відсутністю чітко сформульованих механізмів та шляхів реалізації концепції, а з іншого – браком закладів, відкритих на інновації, несформованістю конкурентного ринку надання освітніх послуг, браком закладів надання освіти дорослим чи пенсіонерам.

Метою роботи є висвітлення основних механізмів та шляхів втілення концепції неперервної освіти в Україні.

Вивчення законодавчих актів, які регулюють та визначають можливості реалізації концепції неперевної освіти дозволили виділити основні **механізми реалізації концепції**:

• Оптимізація мережі вищих навчальних закладів/профілю підготовки за підсумками вступної кампанії «Абітурієнт-2016».

• Оптимізація галузей знань та спеціальностей, за якими проводитиметься підготовка магістрів та бакалаврів згідно Постанови Кабміну України №266 від 29 квітня 2015 р., зокрема розробки нових освітніх Стандартів, які базуються на компетентісному підході до навчання.

• Оптимізація обсягу державного замовлення на підготовку спеціалістів (бакалаврів та магістрів) у відповідності до наявного ринку праці – скорочення бюджетних місць щодо підготовки ряду економічних, технічних, гуманітарних спеціальностей та збільшення обсягу державного замовлення щодо підготовки нових спеціалістів, наприклад, для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Критерій – фактичне працевлаштування випускників за спеціальністю/суміжною спеціальністю.

• Створення конкурентного ринку надання освітніх послуг щодо підвищення кваліфікації працівників. Уведення механізму: вибір закладу підвищення кваліфікації спеціалістом, який підвищує кваліфікацію, на основі принципу «кошти за спеціалістом» згідно нового «Закону про освіту», або за власні кошти спеціаліста в умовах дефіциту бюджетних коштів, що стимулюватиме інституції післядипломної освіти модернізувати форми роботи, підвищувати якість надання освітніх послуг, і в цілому забезпечить ефективність процесу підвищення кваліфікації.

• Створення умов для освіти дорослих, зокрема створення Університетів Третього Віку [2] для задоволення освітніх потреб старших людей та потреб ринку праці (підготовка «оглядальника», «асистента дитини» та ін.).

Багаторічний досвід роботи в області підвищення кваліфікації/ перекваліфікації фахівців дозволив намітити декілька **шляхів реалізації неперервної освіти:**

1) **Міністерству освіти і науки України** згідно Наказу МОНУ №163 від 18.02.2015 р. “**Про затвердження плану заходів** щодо Рекомендацій парламентських слухань “Освіта, охорона здоровя та соціальне забезпечення дітей з порушеннями психофізичного розвитку” відповідно до п. 3.4 “Поширити практику впровадження в навчальні плани підготовки корекційних педагогів та спеціальних психологів навчальних програм та модулів з корекційної допомоги дітям із складними порушеннями, в т.ч. із спектром аутизму” [3] **розробити відповідні навчальні модулі в масштабах країни**.

Необхідно зауважити, що на факультеті педагогічної освіти ЛНУ ім. І. Франка вже давно розроблені і впроваджені такі курси: «Диференційне навчання та диференційне оцінювання в інклюзивному класі» (автори Д. Герцюк, О. Ферт, К. Островська), «Аутизм: проблеми та шляхи допомоги» (К. Островська) та ін. Необхідно поширити цю практику в інших педагогічних вузах країни.

2) створення центрів неперервної освіти

Центр неперервної освіти є структурним підрозділом Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Основними напрямами діяльності Центру є:

– навчальний
– науково-методичний;
– інноваційний.

Завдання центрів неперервної освіти:

• здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників, психологів, соціальних працівників та ін. громадян;

• здійснення фундаментальних і прикладних досліджень з основних проблем освітньої інтеграції та інклюзії дітей з психофізичними порушеннями;

• розроблення та впровадження в навчальний процес навчальних комплексів і програм підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, які працюють з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в системі освітньої інтеграції та інклюзії;

• створення методик і технології психолого-педагогічного супроводу освітньої інтеграції та інклюзії дітей у дошкільних і шкільних закладах; закладах соціальної опіки, підтриманого проживання та професійної реабілітації дорослих осіб з обмеженими можливостями;

• моніторинг якості навчального процесу, психологічного супроводу й освіти учнів, які навчаються в закладах з освітньою інтеграцією та інклюзією;

• розроблення рекомендацій для педагогів і батьків щодо організаційних, методичних, технологічних аспектів спільного навчання учнів з різними пізнавальними здібностями в умовах освітньої інтеграції та інклюзії, вивчення та поширення інноваційного досвіду шляхом проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгів;

• здійснення неперервної освіти впродовж життя, в т.ч. освіти осіб пенсійного віку в Університеті Третього Віку;

• моніторинг якості соціально-психологічного супроводу дорослих осіб з обмеженими можливостями, які перебувають у закладах соціальної опіки та підтриманого проживання;

• розроблення, апробація та впровадження альтернативних моделей освітньої інтеграції та інклюзії дітей та моделей денного перебування, професійної реабілітації та підтриманого проживання з урахуванням теоретичних, методичних основ соціально-психологічного супроводу психологічного, корекційного навчання, набутого досвіду освіти дітей у спеціальних закладах, соціально-економічних умов розвитку українського суспільства;

• участь у реалізації міжнародних проектів і програм.

3) впровадження дуальної освіти в Україні

На сьогодні в Україні існує дисбаланс між кількістю підготовлених фахівців та наявними вакансіями на ринку праці, між кваліфікаційними вимогами фірм та підприємств до випускників вузів, коледжів, професійно-технічних училищ та рівнем їх підготовки, який особливо гостро виявляється у незадоволенні потреби низки робітничих професій, у слабій готовності випускників працювати на виробництві завдяки існуванню прірви між змістом навчання та вимогами виробництва. Успішне розв’язання цих проблем можливе на шляху до впровадження дуальної освіти в Україні.

Практична реалізація дуальної освіти можлива у вигляді ініціювання науково-експериментальної роботи, яка включає об’єднання зусиль середньої школи, професійно-технічного училища та підприємства. Науково-експериментальна робота включає такі етапи:

1) Вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду;

2) Розробка навчальних програм з урахуванням професійної орієнтації майбутніх фахівців на потреби місцевого ринку праці, зокрема створення міні-виробничих майданчиків у середній та допоміжній школі, проходження виробничої практики, виконання дипломних проектів на підприємстві;

3) Співпраця з провідними закордонними фірмами на предмет вкладання інвестицій та створення філій у Львівській області та Україні.

Звичайно, реалізація цих завдань є непростим викликом для суспільства. Успіх у значній мірі залежатиме від того, наскільки вдасться знайти спільну мову директорів навчальних закладів, керівників департаменту освіти ЛОДА, науковців ЛНУ ім. І.Франка, депутатів, громадських активістів. Злагоджена координація зусиль – це запорука євроінтеграції України.

Література

1. Про затвердження Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176 / Міністерство освіти і науки України // Вища школа. – 2013. – № 9. – С. 103–113.
2. Ostrovska K. O. Socio-psychological characteristics of L'viv University of the Third Age listeners adaptability / K. O. Ostrovska // Journal of Education, Culture and Society. – Wrozlaw, 2012. – №2. – P. 78–85.
3. Ostrovska K. O. Peculiarities of social competence in children with different autistic levels / K. O. Ostrovska // Journal of Education, Culture and Society. – Wrozlaw, 2013. – №1. – P. 133–147.

УДК 159.922.76.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Б.В. Андрейко,
асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії ЛНУ ім. Івана Франка

Актуальність дослідження. Традиційно проблеми сімей, які виховують дітей із особливими потребами, розглядають винятково через призму проблем малюка. У більшості випадків допомога обмежується консультаціями з питань навчання та виховання, але при цьому випускається з поля зору дуже серйозний аспект – емоційний стан самих батьків. Для того щоб допомогти їм, важливо зрозуміти, що відбувається у сім'ї, коли їхній дитині встановлюють діагноз, як це загалом впливає на життя [3, с. 35].

Метою наукового дослідження є вивчення: *проблем, що виникають внаслідок захворювання дитини, які детермінують емоційні стани* у батьків, що виховують дитину з особливими потребами; емоційні переживання батьків в структурі стадій переживання народження хворої дитини.

Результати теоретичного аналізу проблеми. ***Сім'я, як цілісність стикається з різноманітними ситуаціями, що детерміновані соціальними наслідками хвороби або порушеннями розвитку у дитини, емоційною та психологічною реакцією на неї батьків дитини. Сім'я, яка має дитину інваліда або хронічно хвору дитину, стикається з комплексом соціальних проблем: культурних, психологічних, економічних, педагогічних. Життєві цикли сім'ї (автор має на увазі стадії***

переживання народження хворої дитини), особливо перехідні етапи від однієї стадії до іншої, продукують нові соціальні проблеми сімї: неможливість отримання превентивної психологічної та педагогічної допомоги; дефіцит інформації про хворобу та патологічний стан дитини; визначення характеру дошкільного виховання. Проблемами дітей є їхня соціальна ізольованість. Серед власних головних проблем батьки виділяють лікування дитини, фінансування, корекційне навчання і виховання [2, с. 75].

Іванова у своїй праці "Соціально-психологічні проблеми дітей інвалідів" ***виділяє проблеми батьків, які виховують дітей з вродженими чи набутими вадами психофізичного розвитку і хронічними захворюваннями.*** Автор після проведеного практичного і наукового дослідження показує, що на першому місці у батьків фінансові та матеріальні проблеми, на другому – психологічні, нервове перевантаження, нерозуміння, покинутість, самотність, моральні проблеми, на третьому – лікування, оздоровлення дитини [2, с. 62–65].

У проблемі психологічної підтримки батьків дітей із порушенням розвитку варто акцентувати увагу на емоційному стані батьків, сприйнятті ними своєї хворої дитини, її непередбачуваної поведінки. Порушення емоційного стану батьків, сприяє неадекватному ставленню до хвороби дитини, що в майбутньому може призвести до неправильного виховання і педагогічної занедбаності.

Вперше Простежували та досліджували стадії переживання батьками трагедії народження неповносправної дитини, різні зарубіжні дослідники: Kubler-Ross E., Blasher J, IrvinM., Klaus M., Kennell L., М. Семаго і Р. Майромян, Wikler L.

Також досліджено вплив народження дитини з порушеннями розвитку на психоемоційний стан та адаптацію батьків (Н. Бастун, Р. Кравченко, А. Кравцова, К. Островська, М. Радченко, М. Сварник, Л. Шипіцина, M. Batshaw, H. Borzyszkowska, M. Koscielska, D. Lobato).

Теорія стадій переживання батьками народження неповносправної дитини. Простежуючи переживання батьками трагедії народження неповносправної дитини, різні дослідники (Kubler-Ross E., Blasher J., Irvin M., Klaus M., Kennell L.) дійшли висновку про закономірну зміну їхніх емоційних станів на шляху до адаптації. Для розуміння горя Е. Кюблер-Росс (Kubler-Ross E.) запропонувала модель, яка описана в її книзі про смерть і вмирання. Вона виділила п'ять стадій горя: *заперечення, угода, гнів, депресія, прийняття* [9, с. 3]. Blasher (1984) у своєму огляді наукових праць подає 24

дослідження, які підтримали теорію стадійності і які надавали переважно схожі, але з деякими незначними відмінностями свої послідовності стадій. Нижче автор подає власну модель стадій, дещо адаптовану відносно стадій E. Kubler-Ross. Вона перегукується з моделлю Irvin M., Klaus M. та Kennell L. (1975): *шок*, *заперечення* реальності неповносправності чи наявності прогнозу захворювання, *усвідомлення реальності*, яке супроводжується почуттями провини, смутку, відчаю, злості тощо, поступове *примирення* та прийняття реальності, реорганізація життя і *реалістична адаптація* до неповносправності. [8, с. 55–68.]. Досвід практичних психологів у нашій країні показує, що в багатьох сімей простежуються деякі закономірні фази на шляху до адаптації [5, с. 14].

Різні ситуації виникають через реакції батьків на хворобу, ваду чи інвалідність дитини. М. Семаго і Р. Майромян виділяють *чотири фази реакції батьків* на народження дитини з порушеннями розвитку: *стресовий стан*; *негативізм, заперечення* діагнозу; *депресивний стан*; *адекватних емоційних контактів.* На думку М. Семаго і Р. Майромяна, ці етапи носять скоріш структурний ніж послідовно-почасовий характер, і залежно від мікро-середовища, особливостей внутрішньо сімейної ситуації можуть мати різну тривалість і виявлення [7, с. 72].

І попри те, що значна частина досліджень підтверджувала існування стадійного процесу, з'являлися нові дослідження (Wikler L., 1981), які стверджували, що насправді йдеться про реалії, що можуть повторюватися, суміщатися і відбуватися одночасно, і необов'язково зберігають чітку закономірну послідовність [11, с. 188]. Формулює це бачення в теорію непослідовних стадій (Seligman 1989): "Стадії треба бачити гнучко, враховуючи усю складність сімей та непередбачуваність наслідків події у кожному індивідуальному випадку. Хоча реакції, які описали прихильники теорії стадій, можуть простежуватися в батьків дітей із особливими потребами, ці реакції не мусять бути послідовними. Вони можуть насправді повторюватися циклічно, їх повторно можуть зумовлювати різні життєві кризи та поворотні моменти" [12, с. 29–86].

Висновки. Очевидним і зрозумілим для усіх батьків є бажання, щоб їхня дитина була здоровою. Але коли народжується дитина з особливими потребами на першому місці у батьків постає питання фінансів, пошук лікарів, консультацій, будь якої допомоги і їхній психоемоційний стан. Очевидно, для того щоб допомогти дитині справитися з хворобою, для того щоб вирішити усі проблеми пов'язані із вихованням дитини батькам потрібна фінансова опора, допомога і оптимально здоровий психологічний стан. При нормальному

емоційному стані батьків і хорошому психологічному кліматі в сім'ї відкриваються нові сили і працюють нові ресурси про які вони могли навіть і не здогадуватись. З опрацьованої літератури ми зрозуміли, що емоційні стани батьків детермінуються хворобою дитини та проблемами, які виникають внаслідок захворювання і під час виховання дитини з особливими потребами. На нашу думку усі класифікації стадій переживання і емоційні реакції батьків на народження дитини з порушенням розвитку є дуже інформативними і потрібними знаннями для психологів. Зрозуміло, що усі класифікації і стадії це результати практичної та наукової роботи протягом багатьох років, і ми ні в якому разі не повинні нівелювати результатів їхньої праці. Але необхідно пам'ятати, що всі люди різні, їх не можна міряти одною схемою чи міркою, і тому, не усі батьки можуть і повинні проходити стадії переживання народження хворої дитини одночасно, однаково чи навіть не послідовно. Закономірність і послідовність необхідно розглядати для кожного індивіда окремо на скільки це можливо. В основі стадій, за дослідженнями багатьох вчених лежать емоційні стани, які детерміновані соціально-психологічними проблемами, що виникають у батьків, які виховують дитину з особливими потребами.

Список використаної літератури:

1. Глуханюк Т. Допомога психолога сім'ї, де росте дитина з порушенням інтелекту/Т. Глуханю. [Електроннийресурс].Режимдоступу :http://www.ippo.if.ua/predmety/ocppsr/index.php?r=site/stattya&id=76.].
2. Іванова І.Б. соціально психологічні проблеми дітей інвалідів. К.: – Логос, 2000. – 87 с.
3. Мастюковая Е. М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст) / Е. М. Мастюковая. – М.: Владос, 2007. – 258 с.
4. Наказна. І.М. Основи клінічної психології та патопсихології : навч. посіб. / – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2012. – 306 с.
5. Романчук О. Неповносправна дитина в сімї та в суспільстві / О. Романчук. – Львів: Літопис, 2008. – 334 с.
6. Северенчук Н. Психокорекційна робота з матерями дітей з особливими потребами / Н. Северенчук // Дефектолог. – 2007. – № 3. – С. 14–15.
7. Семаго М.М. Основные аспекты психологического подхода при консультировании семей с детьми, имеющими отклонения в развитии // Клинико-генетичиское и психолого-педагогическое изучение и коррекция аномалий психического развития у детей: Сб. науч.тр. – М., 1991. – С. 130.

8. Blasher J., Sequential stages of parental adjustment to the birth of a child with handicaps : fact or artifact? Mental retardation. 1984. Vol. 22. P. 55–68.
9. Kubler-Ross E. On death and dying. New York : Macmillan, 1969.
10. McDonald E. Understand those feelings. Pittsburg : Stanwix House Inc., 1971.
11. Wikler L. Chronic stresses of families of mentally retarded children. Family Relations., 1981. Vol. 30. P. 281–188.
12. Seligman M., Darling R. Ordinary families, special children : a sys tems approach to childhood disability. New York : The Guilford Press, 1989.
13. Roberts M. Handbook of Pediatric Psychology. New York : Guil-ford Press, 1997. – C. 310.

УДК 376-056.2/3

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОРЕКЦІЇ СИСТЕМИ БАЛАМЕТРИКИ В НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

А. Б. Заплатинська,
старший викладач кафедри ортопедагогіки
та реабілітології НПУ імені М.П. Драгоманова,
В.Л. Каліна,
магістр НПУ імені М.П. Драгоманова

У світлі сучасних подій та впровадження нових технологій в систему підготовки фахівців у вищих навчальних закладах слід модернізувати не лише механізми щодо забезпечення права на освіту осіб з порушеннями розвитку, а також переглянути методики та прийоми навчання студентів. Однією з таких технологій яку можемо запропонувати в процесі підготовки корекційних педагогів для роботи з особами із порушеннями психофізичного розвитку є баламетрика або технологія мозочкової стимуляції. Аналізом впливу даної технології на діяльність людини займаються: О. Кочерга, А. Сиротюк, В. Шорохова, E. Hallowell, E. Kleinman, D. Luchins, J. Schmahmann, S. Snider, D. Weinberger та ін [5].

Актуальність застосування в корекційній діяльності технології баламетрики полягає в тому, що вона є інноваційною в системі забезпечення корекційно-розвивальної складової та роботи у спеціальних й інклюзивних закладах освіти і викликає особливий інтерес як реабілітаційна методика у сфері спеціальної педагогіки. Відомо, близько 5% дітей шкільного віку страждають синдромом дефіциту уваги і гіперактивності, що зберігаються і в

підлітковому віці у близько 10% осіб та негативно відображається на здатності до навчання проявляючись порушеннями уваги. Тому, запропонована нами до розгляду технологія сприяє профілактиці описаних вище шкільних проблем та попереджує виникнення порушень постави, сприяє формуванню рівноваги у дитини дошкільного та молодшого шкільного віку, а також покращує і підвищує роботу мозку, що згодом позитивно відображається на її навчальних здібностях. Такі твердження робимо на підставі сучасних досліджень діяльності ЦНС, зокрема, вестибулярної системи котра пов’язана з вегетативною нервовою системою та корою великих півкуль мозку, що стимулюють формування здатності до балансування.

Технологія баламетрики (мозочкова стимуляція) є базальним рівнем корекційно-розвивальної роботи, що містить системні підходи і реалізується з раннього дитинства продовж життя з метою абілітування чи реабілітування фізичних та когнітивних розладів. Такий тривалий часовий відрізок забезпечується за рахунок двосторонніх і односторонніх зв'язків мозочка з різними структурами головного мозку сприяючи оптимізації побудови новоутворень між корою великих півкуль, середнім мозком, лімбічною системою, стовбуровими структурами, аналізаторами і т.д., при цьому відбувається збудження одних центрів і гальмування інших.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей психофізичного розвитку дитини, з’ясуванні можливостей використання системи мозочкової стимуляції в корекційно-розвивальній роботі з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей, встановленні ефективності застосування технології в умовах освітнього закладу, визначаючи та фіксуючи зміни у психофізичних показниках розвитку дітей.

Мультисенсорна програма тренування призначена для розвитку і корекції сенсомоторної сфери шляхом формування координаційних процесів та рівноваги у центральній нервовій системі дитини. В основі реалізації програми лежить використання здатності до балансування, як засобу для формування у синапсах необхідних новоутворень для інтегрування зорових, слухових, моторних відчуттів отриманих від аналізаторних систем і вдосконалення фізичних рухів.

Значна частина інтеграції різних сенсорних і моторних структур, мозку і, що головне, форм мозку відбувається до народження. При порушенні протікання цих процесів у дітей виникають труднощі із засвоєнням нових знань, умінь, навичок. Дослідження за допомогою позитронної емісійної томографії продемонстрували підвищення метаболізму, швидкості кровотоку і функціональної активності мозочка в процесі різних когнітивних навантажень

(читання, підбір смислових дієслів до іменників, активізація робочої пам'яті, рахунок «про себе», уявна імітація гри в теніс, мова вголос або «про себе»), що підтверджує його участь в процесі навчання. Вправи на рівновагу покращують роботу мозку і координаційних процесів, що сприяє підвищенню рентабельності й ефективності, виступаючи засобом підвищення інтелектуальних результатів. Програма передбачає використання вправ, що стимулюють формування процесу балансування та інші складні системи координування отриманої інформації й нейрофізіологічна реакція на них.

Саме під час аналізу виконання таких вправ Ф. Белгау було обґрунтовано та апробовано технологію сенсомоторної стимуляції, «Learning Breakthrough Program» («Прорив») [4]. Результати даного дослідження показали, що залучення особи до виконання визначених технологією завдань активують аналізаторні системи стимулюючи їх, і тим самим утворюючи нові мережі нейронних зв'язків [3, с. 5–10]. Що ще раз підтверджує концепцію Л. Виготського про розвиток мозку який відбувається шляхом нашарування і надбудови нових рівнів над старими, тобто старий рівень переходить у новий, створюючи базис, і працює під управлінням вищих рівнів організації мозку [1, с. 114–126].

В процесі виконання вправ з баламетики за допомогою спеціально розроблених засобів, зокрема, балансувальної дошки діти навчаються утримуючи рівновагу виконувати завдання з різними предметами (мішечками БІНІ, маятниковим м’ячем, м’ячем стрибунцем та ін.). Запропоновані технологією балансувальні вправи впливають на зорові, слухові, кінестетичні, тактильні та вестибулярні відчуття та сприяють покращенню формування пропріоцептивних процесів, підвищують продуктивність навчання, праці. Використання баламетрики в корекційно-розвивальній діяльності відбувається з урахуванням особливостей анатомії та фізіології розвитку мозку. Такі інтегративні заняття-ігри одночасно впливають на декілька ділянок мозку та стимулюють розвиток фізичних й розумових здібностей, долають навчальні труднощі пов’язані із функціонуванням процесів запам’ятовування, концентрації уваги, лабільності нервової системи дитини [2, с. 15–30].

За допомогою регулярних корекційно-розвивальних занять у дітей покращуються навички механічного читання, сприйняття усного та писемного мовлення, математичні здібності, а також спортивні навички.

Отже, система баламетрики, як корекційно-розвивальна технологія охоплює усі сфери сенсомоторного розвитку дитини і підвищує здатність до формування пізнавальних процесів шляхом застосування безпосереднього впливу засобів для балансування. Оскільки, вестибулярний апарат впливає не

лише на психофізіологічні механізми адаптації, а й на формування психічних процесів, що відображаються у навчальної діяльності, тому системна робота з впровадження в навчальний процес корекційно-розвивальних комплексів, що складається із вправ на балансувальній дошці має потужний коригуючий вплив на вищі психічні процеси (пам’ять, мислення, почуття, уяву) та сприяє кращому формуванню в дитини образів навчального матеріалу.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Собр. соч. в 6-ти т. – Т.3: Проблемы развития психики / под ред. А. М. Матюшкина. – Москва : Педагогика, 1983. – 368 с.
2. Кочерга О.В. Використання балансувальної дошки доктора Френка Белгау в навчально-корекційній роботі з учнями 1-4 класів із порушеннями психофізичного розвитку: методичні рекомендації для фахівців спеціальних, загальноосвітніх навчальних закладів та батьків учнів / Кочерга О.В., Шолохова В.В. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 64 с.
3. Frank A. Belgau Learning breakthrough program. – Port Angeles: Balametrics, ing. 2002. – 74 p.
4. URL: http://www.balametrics.com/
5. URL: https://learningbreakthrough.com/

УДК 377.3:548

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ПОРУШЕННЯМ ФУНКЦІЙ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ В УКРАЇНІ

А. Б. Заплатинська,
старший викладач кафедри ортопедагогіки
та реабілітології НПУ імені М.П. Драгоманова,
М.О. Сидоренко,
магістр НПУ імені М.П. Драгоманова

Згідно з Законами України «Про зайнятість населення» та «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні» особи з інвалідністю мають право на працевлаштування з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії (МСЕК), висновок якої щодо професійної придатності включається в індивідуальну програму реабілітації особи і є підставою для здійснення профорієнтації, профосвіти з подальшим

працевлаштуванням з урахуванням побажань особи з інвалідністю. Проте в силу психофізичних особливостей випускникам спеціальних та загальноосвітніх шкіл складно зорієнтуватися в умовах сучасного ринку праці, тому постає питання про актуальність її вирішення у вседержавному масштабі [2].

Статтею 1 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» професійна орієнтація визначена як науково обґрунтована система форм, методів, засобів впливу на особу для сприяння її професійному самовизначенню на основі врахування стану здоров'я, освітнього і професійно-кваліфікаційного рівнів, інтересів, здібностей, індивідуальних, психофізіологічних особливостей та потреб галузей економіки. Професійна орієнтація реалізує наступні особисті і суспільні функції:

– соціальна функція – засвоєння молоддю певної системи соціальних норм, цінностей і знань, необхідних для адекватного виконання професійної діяльності;

– психолого-педагогічна функція – виявлення і формування інтересів, здібностей, індивідуальних особливостей, надання допомоги молоді у виборі професії з урахуванням психологічних якостей та визначення шляхів, способів і умов оптимального розвитку цих якостей;

– медико-фізіологічна функція – виявлення обмежень у стані здоров'я для вибору конкретної професії і корекція професійних планів відповідно до фізіологічних можливостей організму;

– економічна функція – покращення якісного складу працівників, підвищення задоволеності працею, зниження плинності кадрів, підвищення професійної активності працівників [1].

Основною метою професійно-орієнтаційної діяльності в закладах освіти є допомога особі з інвалідністю та/або порушеннями психофізичного розвитку визначитись із майбутньою професією чи напрямком діяльності, які б задовольняли її потребу в самореалізації та відповідали вимогам сучасного суспільства з урахуванням конкурентоспроможності. Завданням фахівця в даній ситуації виступає забезпечення допомоги щодо орієнтування на вибір професії та потреб ринку праці з урахуванням фізичних та інтелектуальних можливостей, індивідуальних здібностей, інтересів та рис характеру особи. Окрему увагу у виборі кваліфікації слід приділити ринковому попиту на працівників відповідних професій, що є найбільш затребувані в регіоні проживання та врахування віддаленості навчального закладу чи можливості дистанційно отримати фах [6].

Ефективними засобами профорієнтаційної роботи з молоддю виступають: проведення профінформаційних семінарів в навчальних закладах, професійне

консультування, професійний відбір, зустрічі та бесіди щодо оцінювання потенційних можливостей роботи за обраним фахом, а також відвідування днів відкритих дверей у начальних закладах I-IV рівнів акредитації.

На сьогодні в Україні прийнято Концепцію державної професійної орієнтації населення, на основі якої розроблено відповідну нормативно-правову базу, а для реалізації її основних завдань підготовлено і затверджено «Положення про організацію професійної орієнтації населення» та «Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається». В яких передбачено, що професійна орієнтація здійснюється на основі практичних методів у поєднанні з психологічними, педагогічними та медичними заходами [4].

На підставі соціальної, психолого-педагогічної та фізичної діагностики особи з порушенням функцій опорно-рухового апарату впродовж навчання в середній школі робота з професійної орієнтації здійснюється фахівцями у співпраці психолога, викладача з трудового навчання, соціального працівника, педагога та медичного персоналу.

Заходи з професійної орієнтації мають проводитися протягом всього процесу навчання та реабілітування. Для досягнення успішних результатів у даному напрямку обов'язкова участь батьків. Проте критичний вік, на якому необхідно зосередити увагу, це вік від 14 до 18 років. Саме в цей період життя у дитини формується інтерес до певної професії (спеціальності), зайнятості, умов і організації праці, заробітної платні, відношення до роботи.

Проведення професійної орієнтації передбачає низку заходів:

– з'ясування рівня загальної та професійної освіти дитини-інваліда віком від 14 до 18 років;

– виявлення кола потенційно доступних дитині професій;

– діагностика індивідуальних професійних можливостей;

– ступінь розвитку пізнавальних функцій;

– актуальний запас знань, уявлень про оточуючий світ і попередній досвід;

– ступінь розвитку конструктивно – практичної діяльності, навичок, умінь;

– психологічна діагностика здібностей;

– виявлення професійних інтересів, переваг, планів як самої дитини-інваліда, так і дорослих членів сім'ї по відношенню до неї;

– розширення загальної уяви про світ професій та докладна інформація про об'єктивно доступні дитині професії;

– у разі необхідності корекція професійних намірів дитини та дорослих членів її сім'ї по відношенню до неї, допомога у виборі відповідної професії;

– організація професійного навчання за обраною професією [6].

Професійна орієнтація в сучасній Україні здійснюється освітніми закладами всіх типів і організаційно-правових форм, центрами профорієнтації, навчально-профорієнтаційними центрами, органами служби зайнятості. В Україні працюють 22 профорієнтаційні відділи при обласних центрах зайнятості, 2 навчально-профорієнтаційні центри і 3 відділи професійного навчання міських центрів зайнятості [3].

Згідно статистичних даних, в Україні охоплені трудовою діяльністю 26% (або кожний четвертий) від загальної кількості людей з інвалідністю (включаючи людей з інвалідністю пенсійного віку), або 36% (або кожний третій) від кількості людей з інвалідністю працездатного віку (жінки з 18 до 55 р., чоловіки – з 18 до 60 р.). До того ж, із загальної кількості працюючих людей з інвалідністю 69% працевлаштованих є люди з інвалідністю 3 групи, 27% – люди з інвалідністю 2 групи та 2,9% – інваліди 1 групи. Професійна діяльність осіб з інвалідністю здійснюється у звичайному (незахищеному) соціальному середовищі, яке мінімально або зовсім не пристосоване до обмежень у життєдіяльності; у спеціальному соціальному середовищі (захищеному), яке пристосоване до їх потреб та обмежень у життєдіяльності. За кордоном також існує транзитна (перехідна від спеціального до звичайного середовища) професійна фаза (період, етап), що сприяє ефективній інтеграції осіб з особливими потребами у реальний трудовий ринок.

Таким чином, на даний час майже 74% від загальної кількості людей з інвалідністю, серед яких люди з інвалідністю 1 та 2 групи, не охоплені трудовою діяльністю, незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, що регулюють питання у даній сфері [5].

Отже, в Україні інтеграція осіб з інвалідністю у суспільні відносини є однією із гострих соціальних проблем, вирішення якої вимагає дієвих заходів щодо їх реабілітації, профорієнтації та створення середовища, що забезпечить архітектурну доступність і комфорт на навчальному та робочому місцях, активного і дієвого залучення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на всіх рівнях до вирішення питань працевлаштування даної категорії населення.

Список використаних джерел

1. Актуальные вопросы социальной реабилитации инвалидов: Методическое пособие. – Федеральное бюро медико-социальной экспертизы. – Москва, 2006.

2. Верховна Рада України; Закон від 05.07.2012 № 5067-VI / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2012.
3. Верховна Рада України; Закон від 06.10.2005 № 2961-IV / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2005.
4. Збірник нормативно-правових актів України щодо діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів – Київ: Всеукр. громад. – політ об'єднання /"Національна Асамблея інвалідів України", 2005.
5. Верховна Рада України;Рішення Комітету Верховної Ради України у справах пенсіонерів, ветеранів та людей з інвалідністю від 20.11.2013 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2013.
6. Тюптя Л.Т. Соціальна робота (теорія і практика) : Навч. посіб. / І.Б. Іванова, Л.Т. Тюптя. – Київ : ВМУРОЛ "Україна", 2004.

УДК 377.3:548

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ЗІ СКЛАДНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Лілія Лепеха

Старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзії факультету педагогічної освіти ЛНУ імені І. Франка

На сучасному етапі розвитку суспільства державна політика в галузі спеціальної освіти спрямована на створення кожній дитині, що має особливі освітні потреби, умов для здобуття освіти відповідно до її здібностей і можливостей. Варіативне середовище виховання і навчання дітей забезпечується співіснуванням в системі спеціальної освіти двох взаємозв'язаних напрямів. З одного боку – це створення і вдосконалення мережі спеціальних шкіл і дошкільних установ для дітей з порушеннями психофізичного розвитку. З іншого боку – проведення корекційної роботи з дітьми, що мають відхилення в розвитку, безпосередньо в загальноосвітніх установах (інтегроване та інклюзивне навчання).

Реформування системи спеціальної освіти передбачає підготовку дітей із порушеннями психофізичного розвитку до інтеграції в освітній простір. У зв’язку з цим необхідне суттєве оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання на основі сучасних інноваційних підходів, забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей у навчальному процесі.

Окремі аспекти медико-психолого-педагогічної реабілітації дітей з інвалідністю та їхня підготовка до інтеграції в суспільство розглядалися у

працях В. Андрієнка, В. Гудоніса, В. Журова, А. Максименка, І. Моргуліса, Г. Мустафаєва та інших дослідників. Водночас, відзначаючи результативність проведених теоретичних і теоретико-прикладних досліджень з означених проблем, багато питань комплексної корекційної допомоги дітям із порушеннями психофізичного розвитку не знайшли свого вирішення.

На початку 90-х років остаточно утвердилося розуміння того, що реабілітація повинна орієнтуватися не на наявність захворювань, а на формування здорової, гармонійно розвиненої особистості. Турбота суспільства про дитину стала проявлятися в забезпеченні її усім необхідним для повноцінного гармонійного розвитку. Провідною ідеєю Державної концепції реабілітації осіб із обмеженими можливостями стала їх інтеграція у суспільство, тобто включення в життя суспільства, кооперація зі здоровими однолітками. Дошкільний період найважливіший, оскільки є найбільш сенситивним для психолого-педагогічних впливів. Від того, як буде здійснюватися вчасний кваліфікований корекційно- реабілітаційний супровід психофізичного розвитку дитини з особливими потребами, залежатиме становлення особистості, якість підготовки до продовження освіти у школі.

Комплексний підхід передбачає послідовну взаємодію діагностико-консультативного, лікувально- відновлювального, корекційно-реабілітаційного, навчально-виховного та соціального напрямків роботи з цією категорією дітей, яку здійснює команда різнопрофільних фахівців, батьків і волонтерів. Системний характер обумовлює наявність у цій роботі структур різних рівнів, індивідуальних і групових форм корекційних занять, відновлювальної, розвивальної та пропедевтичної спрямованості цілісної системи виховання, освіти й розвитку дітей на основі запровадження оновленого змісту й інноваційних технологій навчання.

У практиці організації корекційно-реабілітаційної роботи доводиться зустрічатися з об’єктивними труднощами фінансового порядку, відсутністю нормативно-методичного забезпечення, недостатнім рівнем підготовки фахівців до праці в загальноосвітніх закладах. Актуальними залишаються проблеми підготовки кадрів для роботи з дітьми з особливими потребами, пропаганди спеціальних знань(основ корекційної педагогіки, інклюзивної освіти) серед педагогів загальноосвітніх закладів, батьків і населення. На сьогодні актуальною, але недостатньо розробленою є проблема об’єднання всіх напрямків роботи щодо компенсації, корекції та реабілітації в умовах загальноосвітнього закладу в єдину систему. Ідея комплексного підходу в наданні допомоги дітям з порушеннями розвитку полягає в налагодженні

взаємозв’язку в роботі між різними структурами, що займаються цими питаннями, і насамперед між медичною та освітньою сферами.

Проведені наукові дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених в галузі медицини, спеціальної психології та педагогіки переконливо довели ефективність комплексної корекційної допомоги на самих ранніх етапах розвитку дітей. Унікальність цього віку полягає в його особливій чутливості в формуванні більшості людських якостей і здібностей. Практичне втілення ідеї створення системи ранньої корекційної допомоги починається з визначення об'єкта впливу. На думку більшості фахівців, така робота повинна проводитися не тільки з дітьми, що мають певні порушення розвитку, а й при ризику виникнення порушень соціальної адаптації в майбутньому. Головним інструментом виявлення дітей, які потребують комплексної міждисциплінарної допомоги, повинна стати система масового скринінгу. Вчасно організована рання корекція здатна попередити появу вторинних відхилень у розвитку, забезпечити можливість навчання дітей з порушеннями розвитку в загальноосвітній школі. При кожному дошкільному навчальному закладі може бути організована група короткочасного перебування, де буде надаватися комплексна допомога дитині раннього віку з відхиленнями у розвитку, а також кваліфікована допомога її батькам.

Рання допомога включає:

– скринінг-діагностику новонароджених, із зазначенням факторів ризику в карті розвитку дитини;

– розширення діяльності кабінетів здорової дитини в дитячих поліклініках;

– цілеспрямоване спостереження педіатром за темпом психофізичного розвитку дитини з групи ризику за місцем його проживання;

– надання психолого-педагогічної допомоги батькам, що мають дітей з відхиленням у розвитку;

– ранній початок систематичної корекційно-розвивальної роботи.

Сьогодні загальноосвітній навчальний заклад має бути готовим для спільного навчання здорових дітей та їхніх однолітків з різними типами дизонтегенезу. Особливої актуальності набуває організація сучасного системного та комплексного психолого-педагогічного супроводу учнів з порушеннями розвитку фахівцями (корекційний педагог, практичний психолог, соціальний педагог, логопед тощо). Без нього перебування дитини у масовому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка не лише не приносить користі, а й може бути шкідливою для дитини, оскільки без

одержання відповідної корекційної допомоги психофізичний розвиток дитини лише ускладнюється.

В сучасній системі спеціальної освіти є заклади, які можуть стати потужним резервом забезпечення корекційної складової інклюзивного навчання. Насамперед, це спеціальні школи-інтернати, які зосередили в собі матеріально-технічне, методичне та кадрове забезпечення. На їх базі можна проводити навчальні семінари для вчителів загальноосвітніх шкіл, які працюватимуть в інклюзивних класах, створювати консультативні пункти для батьків та педагогів, проводити педагогічне вивчення дитини з метою виявлення потенційних можливостей та складання попередньої навчально-корекційної програми, залучати корекційних педагогів до надання послуг дітям в загальноосвітніх школах.

По-друге – це психолого-медико-педагогічні консультації, які працюють в кожній області, районі, місті обласного підпорядкування. Це методичні установи системи освіти України, що здійснюють консультативну, методичну, психолого-педагогічну, корекційно-розвиткову, аналітичну, прогностичну, профілактичну та просвітницьку діяльність. Одне з основних завдань, які стоять перед ПМПК – це широка консультативна робота з різними групами населення: батьками, дільничними лікарями, вчителями, практичними психологами. Новим напрямком діяльності ПМПК за новим Положенням стало проведення індивідуально-корекційних занять. Вони відбуваються згідно запитів населення і переважно в рамках консультативної діяльності, коли виникає потреба повніше дізнатися про особливості дитини та її потенційні можливості. Види таких занять розрізняються метою їх здійснення:

– попереднє цілеспрямоване вивчення особливостей пізнавальної діяльності дитини, яка готується до проходження діагностичного обстеження, її здатності до взаємодії в навчальній ситуації;

– навчально-діагностичне вивчення здатності до навчання дитини для оцінки потенційних можливостей навчатися за певним типом програми;

– вивчення актуального рівня знань, умінь, навичок дитини для встановлення етапу, класу, найближчих завдань навчання;

– відносно тривале пробне навчання (до двох тижнів) для поглибленого вивчення труднощів, темпу, обсягу та якості засвоєння дитиною знань за певною навчальною програмою й уточнення психолого-педагогічних висновків для дітей з важкою патологією;

– корекція окремих недоліків психічного розвитку (наприклад, моторики, мовлення, слухового сприймання), прогалин навчальної діяльності, формування особистості;

– демонстраційні заняття, спрямовані на розкриття спеціальних методів, засобів і прийомів корекційно-розвивальної роботи з дитиною для батьків, які хочуть самостійно навчати дитину вдома;

– психокорекційні заняття й тренінги для батьків, які виховують дітей із важкою психофізичною патологією;

– визначення психологічної готовності до навчання дитини в школі.

По-третє, це логопедичні пункти, які працюють при загальноосвітніх школах. Якщо до складу цієї структури ввести додаткові ставки вчителів-дефектологів(відповідно до потреби, за нозологіями), вони успішно забезпечуватимуть корекційну складову навчання дитини в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до її потреб.

Отже, результат навчання дітей з особливими потребами буде задовільним лише за умови консолідації зусиль усіх закладів, що займаються долею таких дітей. Коли в одній команді працюватимуть управлінці, науковці, педагоги й відповідні фахівці, за активної участі батьків. Ця співпраця забезпечує оптимальну, цілеспрямовану педагогічну, психологічну та медичну діяльність, спрямовану на подолання чи послаблення недоліків психічного та фізичного розвитку дітей з порушеннями розвитку, властивостей та якостей їх особистості.

Література:

1. Шеремет М.К. Актуальні проблеми спеціальної освіти / М.К. Шеремет // Науковий часопис. Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – № 7. – С. 79–81.
2. Обухівська А.Г. Нове у структурі і завдання психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України // Початкова школа. – 2006. – № 2. – С. 5–8.
3. Томіч Л.М. Обгрунтування необхідності комплексної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку// Дефектолог. – 2009. – № 4. – С. 10–12.

УДК 364.017

ПСИХОЛОГІЧНО-СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Г.Я. Легендзевич,
старший викладач кафедри теоретичної та практичної психології
НУ «Львівська політехніка»

Інтеграція України в європейський соціокультурний і освітній простір потребує значного підвищення ефективності навчально-виховного процесу. У сучасних умовах набувають особливого значення концептуальні положення модернізації у галузі загальної вітчизняної системи освіти і спеціальної освіти також, розроблення шляхів вдосконалення професійно-навчальної освіти молоді з порушеннями психофізичного розвитку, що виступає підґрунтям для впровадження інноваційних технологій навчання для цієї категорії студентів. Особливе місце в системі вищої освіти України займає інтегрована форма навчання студентів з особливими потребами разом з іншими студентами, головною умовою якої є налагодження такої діяльності між науково-педагогічними працівниками ВНЗ та студентами, яка забезпечила б їх рівний доступ до навчання і забезпечення права щодо отримання вищої освіти [6, 7, 9]. В останні роки виявляється тенденція до появи серед освітніх інституцій інноваційних навчальних закладів, підструктур, що створюють теоретичне підґрунтя й дають практичний приклад педагогічної системи інтегрованого навчання молоді з інвалідністю. Застосування нової моделі освіти потребує нових методологічних підходів, нової педагогічної практики, впровадження новітніх навчальних технологій в освітній процес [8, с. 64].

У вітчизняній науці і практиці питанням вивчення особливостей організації навчання молоді з різноманітними порушеннями у ВНЗ займалися такі науковці, як Бажан О. В., Воропаєва Т. С., Засенко В. В., Зірко Т. Т., Колупаєва А. А, Картавцев С. О., Конопліцький Д. Л., Козловський Н. Я., Мікуліна Г. Ф., Медведєва Н. В., Місяк С. А., Таланчук П. М. та ін. Значне місце відводиться вивченню змісту, структури і функціонуванню професійно-учбової діяльності, управління процесом навчання молоді з інвалідністю та налагодження їх супроводу під час навчання у ВНЗ [4]. Теоретичні аспекти організації професійно-учбової діяльності молоді з інвалідністю представлені у низці психолого-педагогічних досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців – Шевцова А. Г., Таланчука П. М., Кольченко К. О., Нікуліної Г. Ф.

У кожної молодої людини з порушеннями психофізичного розвитку є особливі освітні потреби (ОП), що визначаються певними особливостями розвитку та функціональними обмеженнями, психологічною індивідуальністю. Інтеграція молоді з особливими потребами в освітнє середовище допомагає їм набути фахових знань, отримати професію, самореалізуватись, досягти успіху у житті і подальшій кар’єрі, відчути себе повноправними членами суспільства. Для цього в межах ВНЗ необхідно не лише забезпечити вільний архітектурно-освітньо-комунікаційний простір, в якому студенти з інвалідністю можуть безпечно пересуватись, навчатись і спілкуватись, а забезпечити їх комплексним супроводом впродовж усього навчання у Виші. Створення певних психолого-педагогічних умов повинні включати такі аспекти: врахування специфіки патологічного стану, психологічної чи соціальної проблеми.

Особливістю навчання студентів з інвалідністю в інтегрованому колективі є те, що сприймаючи їх як рівних, до них ставляться такі ж вимоги з боку ВНЗ, які до інших студентів [3, 4]. В інтегрованій групі не можна уповільнювати темп лекції, зменшувати кількість пар і їх тривалість, спрощувати чи скорочувати обсяг навчального матеріалу тощо, оскільки це знижує якість фахової підготовки. Тому, для якісної підготовки фахівців із числа студентів з інвалідністю слід розробити й впровадити нові форми організації їх навчання, так званий «супровід», яка забезпечить їм необхідні умови та підтримку. Супровід – система професійної діяльності психолога, мета якої в тому, щоб організувати співпрацю з нею, спрямовану на самопізнання, пошук шляхів саморегуляції внутрішнім світом і системою стосунків. Супровід навчання і виховання студентів з особливими потребами базується на наступних засадах: архітектурна безбар'єрність освітнього середовища, доступність усіх форм навчання та освітніх послуг; запровадження спеціальних технологій та адаптивних технічних засобів навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей студентів з інвалідністю; поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку людини з особливими потребами; створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації студентів; медико-фізична реабілітація студентів; професійна адаптація студентів з порушеннями психофізичного розвитку. Супровід повинен розпочинатися з моменту звертання особистості з особливими освітніми потребами до Вишу і охоплювати усі процеси: підготовку до вступу, вступ та навчання у ВНЗ і передбачає підтримку зв'язків з випускниками.

У контексті визначення сучасних підходів до здійснення процесу навчання молоді з інвалідністю особливої актуальності набувають такі положення, як: інклюзія та інтеграція, індивідуальний і диференційований підхід.

Психологічний супровід спрямований на з'ясування психологічних особливостей кожного студента, зміцнення та збереження його психологічного здоров'я, надання йому необхідної допомоги з адаптації в інтегроване освітнє середовище, сприяння особистісному розвитку. Супровід здійснюється управлінням соціальної адаптації та реабілітації, службою психологічної допомоги та залученими фахівцями. Зі студентами проводиться як індивідуальна, так і групова робота. Індивідуальна робота включає психопрофілактичну і психокорекційну допомогу та надання психологічних консультацій (за зверненням). Таку роботу може проводити тільки кваліфікований психолог. Для студентів з особливими потребами доцільно створити кімнати релаксації та кімнати емоційного розвантаження, що дозволить підвищити ефективність навчального процесу. Перед студентами 1-2 курсів, які проходять процес адаптації до умов навчання в інтегрованому колективі, найбільш гостро постає проблема пристосування до нового, малознайомого середовища ВНЗ, де має пройти значний відрізок їхнього життєвого шляху. Для таких студенів доцільно проведення наступних розвиваючих тренінгів: формування життєвих цілей, впевненості у собі, розвитку комунікативності, розвитку самопізнання, самосвідомості, самоповаги та саморегуляції; розвитку інтелектуальних здібностей; подолання можливих під час навчання в інтегрованій групі стресових ситуацій, особистісного зростання; мотиваційний тренінг та ін. [6. С. 91–92]. Не менш важливою є тренінгова робота і для студентів випускних курсів, коли вони постають перед фактом виходу на ринок праці. Проблеми випускників з інвалідністю пов'язані з необхідністю залишити звичне студентське середовище (з налагодженими зв'язками, усталеним ритмом і визначеними правами та обов'язками) і поринути у реальний світ, доросле життя, де самому потрібно відстоювати своє місце у житті (вирішувати проблеми працевлаштування, будувати кар'єру). Для студентів випускних курсів рекомендується проведення наступних тренінгів для формування і розвитку ділових якостей фахівців у сучасних умовах ринкової економіки: партнерського спілкування; прийняття рішень; переконуючого впливу; ведення ділових переговорів; протидії чужому впливу; продаж; подолання стресових ситуацій, що можуть виникати при відмові прийняття на роботу, втраті роботи, непорозумінь з начальством та ін.; інтегрованих груп [6, С. 28–29].

Соціальний супровід навчання включає заходи, спрямовані на забезпечення соціалізації студентів з особливими потребами, зокрема їх соціально-побутової, соціально-культурної та соціально-трудової адаптації. Основною функцією цього блоку є подолання соціальної ізоляції інвалідів, сприяння збереженню і підвищенню їх соціального статусу, залучення до всіх сфер суспільного життя. Соціальний супровід здійснюється управліннями виховної роботи, соціальної адаптації та реабілітації, волонтерами соціальної служби та залученими фахівцями.

Отже, головною метою здобуття освіти в нашій державі повинен бути гармонійний розвиток особистості кожного студента, пошук підходів та методик навчання молоді з особливими освітніми потребами у вищих навчальних закладах, нових засобів, форм організації та змісту освіти осіб з інвалідністю, зокрема, забезпечення конструктивної навчальної діяльності із фахового психологічно-соціального супроводу та оптимального навчання студентів з порушеннями психофізичного розвитку в сучасних освітніх закладах.

Список використаних джерел

1. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96, – К.: ВГСПО «НАІ України», 2003. – 40 с.
2. Костюк Г. С. Избранные психологические труды / Г. С. Костюк. – М. : Педагогика, 1988. – 304 с.
3. Костюк Г.С. Про індивідуальний підхід до учнів у навчальній роботі / Г.С.Костюк // Комуністична освіта. – 1937. – № 8.
4. Практичні питання працевлаштування та зайнятості молоді з інвалідністю / А. Г. Шевцов, О. О. Волошинський, М. М. Хміль, О. П. Рісний / [за наук ред. А. Г. Шевцова]. – Львів, 2009.– 140с.
5. Сак Т. В. Психолого–педагогічні основи управління учбовою діяльністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: 19.00.08 «спеціальна психологія» / Т. В. Сак. – К, 2006, – 41 с.
6. Таланчук П. М. Шлях до інтеграції / П. М. Таланчук.– К.: Університет «Україна», 2002. – 20 с.
7. Таланчук П.М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегровному середовищі / навч.–метод. посібник / П. М. Таланчук, К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна. – К.: Соцінформ, 2004. – 128 с.

8. Шевцов А. Г. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я: монографія / А. Г. Шевцов.– К. : Соцінфор, 2004. – 200 с.
9. Шевцов А. Г. Сучасні технології оптимізації вищої освіти людей з інвалідністю і Вища освіта України. – 2003. – №3. – С. 91–98.

УДК 159.922

ДОСВІД ОСМИСЛЕННЯ ШКІЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Іванашко О.Є.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогічної та вікової психології
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Проблема дослідження соціалізації особистості школярів завжди доповнюється новими аспектами: аналізом змін умов соціалізації особистості під впливом науково-технічної революції, міждисциплінарним дослідженням людського "Я". Триває розширення напрямків дослідження соціалізації, уточнюються її структура та функції, поглиблюється вивчення соціальних механізмів та інститутів соціалізації, уточнюються особливості взаємодії соціалізації та виховання в сучасних умовах.

Початковий етап власне шкільної соціалізації розпочинається з моменту вступу-прийняття дитини до школи. Його можна позначити як початок соціального навчання. Педагогічним завданням шкільної соціалізації на цьому етапі є утвердження, коригування та розвиток базової системи життєвих відносин та орієнтацій, чуттєвості, інтелекту та волі, формування нахилів та вподобань, соціальних інстинктів та пристрастей, утвердження соціальної форми сприйняття, переживання, усвідомлення та задоволення потреб та інтересів.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема К. Островська, В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О Савченко та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л.Виготського, О. Венгер, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської, С. Максименка, Н. Морозової, В. Синьова, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка, К.О. Островської. В них обґрунтовано принципові положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці до шкільного навчання.

Провідна функція школи виявляється в тому, що вона своєю дією задає головний напрямок і зміст соціальних впливів, їхню орієнтацію, їх прочитання у контексті цілеспрямованої педагогічної дії. Завдяки цьому з множини пасивних та активних чинників соціалізації, тобто з соціально-педагогічного середовища, утворюється і діє своєрідний соціальний педагогічний ансамбль. У взаємодії провідних соціалізаційних чинників (культури та субкультур) утворюються спеціалізовані форми соціалізації особистості.

Освіта як особлива соціальна інституція залежна у своїй організації від особливостей структури та функціонування інших суспільних підсистем – економічної, політичної, соціальної і, в свою чергу, справляє визначальні організаційні та функціональні впливи на інші суспільні підсистеми. Загальний напрямок розвитку цих системних взаємозв'язків полягає в їх збагаченні та посиленні і водночас – у зростанні внутрішньої незалежності, автономізації інституцій, які цю систему утворюють. Саме це й зумовлює посилення наголосу на значенні проблем соціалізації як особливої форми і змісту взаємозв'язків системи освіти в сучасному суспільстві. Отже, сутність соціалізації як предмета наукового пізнання вочевидь розкривається у проблемі взаємної зумовленості і співмірності людини та суспільства.

З'ясувати хронологічну структуру та типологію процесу соціалізації загалом та місця у ньому шкільного етапу можна, роблячи засадовою для такої типізації структуру соціальних відносин зрілої особистості. Становлення цієї структури і є результатом соціалізації, відображаючись в її напрямках становлення такої структури визначає критерії періодизації, які відображають послідовні фази і переломні моменти соціалізації, а отже і відповідні педагогічні завдання на кожному з них. Вони переважно збігаються з хронологією розвитку індивіда: народження, вік немовляти, раннє дитинство, перед шкільний вік, шкільне дитинство, підлітковий вік, юність, молодість, зрілість, старість. На кожному з цих етапів є свій провідний спосіб соціалізації, який знаходить своє вираження у переважному впливі певних агентів соціалізації, у провідних різновидах діяльності – грі, навчанні, входженні в

систему сімейних, групових, фахових, етнічних, політичних, виробничих та інших відносин.

У структурі процесу шкільної соціалізації можна вирізнити такі три головних її етапи: початкову, базову та після базову. Вони є співвідносними з віковими та освітніми рівнями, хоча й не завжди і не в усіх відношеннях збігаються з ними. Враховуючи неперервність процесу соціалізації та зумовленість його успішності у школі стартовими перед шкільними диспозиціями учнів, важливо брати до уваги і освітньо-виховний потенціал шкільних закладів, а також проблеми педагогічного супроводу випускників школи упродовж певного часу, коли розпочинається здійснення самостійних кроків у суспільстві, табл. 1.

Таблиця 1

Напрямки та етапи шкільної соціалізації (шс).

Етапи ШС / **Напрямки ШС**	*Дошкілля*	Молодша шк. 1-4 кл.	Середня шк. 5-9 кл.	Старша шк. 10-12 кл.	Соціальний дебют 1-2 роки
Особистісний	Педагогічні завдання і заходи (програма і плани) шкільної соціалізації				
Між особистісний					
Соціально-груповий					
Політико-правовий					
Економічний					
Екологічний					
Духовно-ціннісний					

Ця періодизація відповідає найбільш поширеним моделям організації освіти – молодша школа, середній цикл І, середній цикл ІІ.

Етапи шкільної соціалізації є хронологічно послідовними складовими цілісного і багатовимірного педагогічного процесу. Його метою є забезпечення базових особистісних підвалин життєвої готовності, соціальної компетентності та адекватності молодої людини. Ця мета утворює спільний наскрізний зміст етапів шкільної соціалізації і є внутрішньою підставою їх послідовного смислового взаємозв'язку та наступності.

Перед початком шкільної соціалізації є її дошкільна фаза, яка збігається з часом соціалізації дитини у сім'ї та дошкільних закладах, які є провідними агентами соціалізації у цей час.

Результатами проведених нами констатуючих експериментів свідчать про те, що висунута нами гіпотеза, що шкільна соціалізація учнів початкових класів

буде ефективною за умови забезпечення єдності навчання і виховання в стінах школи та в сім'ї підтвердилась.

Навчаючи і виховуючи учнів, вчителі привчають їх до різних сфер загальної культури і на базі засвоєних знань, умінь і навиків, способів поведінки формують особисту спрямованість, світогляд, виявляють і розвивають творчу індивідуальність кожного учня. На практиці ці процеси проходять зовсім не злито і навіть неодноразово, бо вони різні по своїй суті і без спеціальної педагогічної настанови можуть бути ізольованими.

З цією метою школа піклується про педагогічну просвіту і розвиток педагогічної культури батьків та інших агентів первинної соціалізації.

Як показують результати досліджень, сприятливим середовищем для соціалізації в рамках інклюзії є спільна діяльність і спілкування в певному освітньому просторі. Її продуктами виступають особистісні смисли, що визначають ставлення індивіда до світу, соціальна позиція, самосвідомість, ціннісно-смислове ядро світогляду та інші компоненти індивідуальної свідомості, зміст яких вказує на те, що особистість бере для себе із соціального досвіду, скільки бере і як психіка все це перетворює, якого значення цьому надає.

Ефективним середовищем для формування згаданих вище показників соціалізації особистості школяра, є оточення в якому відбувається взаємодія та встановлюються і розвиваються найбільш глибокі особистісні контакти. Основна роль у створенні такого середовища належить педагогам, тому що основним видом діяльності школяра є навчально-пізнавальна. Саме вчитель має сконцентрувати свої зусилля на створення інкубаційного навчального простору, який сприяв би формуванню в особистості таких структурних компонент соціалізованості, як, загальнолюдських цінностей, способу життя в колективі, незалежності, впевненості та самостійності, ініціативності та незакомплексованості, соціальної поведінки, яка схвалюється суспільством.

Література

1. Островська К.О. Психологічні особливості педагогів з різним рівнем альтруїзму / К.О. Островська // Психологічні перспективи. – Вип. 26. – Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – С. 232–242.
2. Вічалковська Н.К. Особливості психологічної готовності майбутніх вчителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в рамках інклюзії. / Н.К. Вічалковська, О.Є. Іванашко // Проблеми сучасної

психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Вип. 24. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. – С. 328–339.

УДК 159.923.33

ПАРТИЦИПАЙЦІЙНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ В УМОВАХ БАТЬКІВСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ

Вічалковська Н.К.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогічної та вікової психології
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Необхідність регулярного та якомога раннього контролю за ходом психомоторного розвитку дитини давно визнана у вітчизняній та зарубіжній педіатрії, дитячій психіатрії та психології. Ця важлива задача, яка стоїть перед педіатрами, психіатрами, психологами, дефектологами, потребує застосування універсальних, доступних методів, особливо коли мова йде, про обстеження великих контингентів дитячого населення.

Раннє виявлення дітей із затримкою психічного розвитку дозволяє своєчасно лікувати та навчати їх. Правильно організована і своєчасна медична та психолого-педагогічна реабілітація особливо важлива при дисфункціях психічного розвитку дітей раннього віку, оскільки саме в цьому віці розвиток дитини проходить декілька суттєвих етапів, зазнає істотних порушень. Діагностика затримки психічного розвитку в цей період в багатьох випадках дозволяє вирівняти інтелектуальні процеси а також значно підвищує шанси на корекцію вад психічного розвитку дитини в майбутньому.

У психології ряд науковців вивчали і вивчають питання, пов'язані зі становленням та розвитком особистості. До теми дітей, які виховуються в будинках дитини звертались Е.Р. Баєнська, І.Є. Валітова, І.І. Мамайчук, О.І. Захаров, Н.К. Вічалковська, Кемпбелл, М.М. Ліблінг, М.І. Мушкевич, О.С. Нікольская, М.Ю. Суслова. Всі вони дотримувалися і дотримуються однієї думки, що за відсутності своєчасної діагностики і адекватної допомоги, доброзичливої і грамотної підтримки оточуючих велика частина таких дітей у результаті залишається ненавченою і не пристосованою соціально. У той же

час, автори вказують на те, що в результаті своєчасної ранньої наполегливої корекційної роботи, є можливим подолання негативних хворобливих тенденцій і поступове входження дитини в соціум.

На жаль, в ранньому віці багато випадків, в першу чергу легких форм психічного недорозвитку не діагностуються. Це пов'язується з необ'єктивністю батьків при оцінці здібностей дитини, а також з невисоким рівнем вимог до останньої. При легких ступенях психічного недорозвитку навіть фахівцям іноді важко оцінити психічний розвиток, тому що вивчається, як правило, лише один аспект психічної діяльності.

Основним **завданням** нашого дослідження було виявити рівень розвитку навичок самообслуговування у дітей будинку дитини в період раннього дитинства.

Дослідження проводилось на базі Волинського обласного спеціалізованого будинку дитини, в якому на сьогодні перебуває 50 дітей. В експерименті були задіяні діти від 1 до 3 років з такими діагнозами як ДЦП, синдром Дауна, аутизм, фетальний алкогольний синдром (ФАС), так і здорові діти. В цілому було охоплено 21 дитина. Основними методами дослідження були: метод спостереження, метод експертних оцінок і Денверський скринінг-тест, які передбачали вивчення 4 сфер психічної діяльності: загальна моторика, тонка моторика, розвиток мови, індивідуально-соціальний розвиток.

Діагностика була проведена за допомогою таких методів як спостереження, метод експертних оцінок і Денверський скринінг-тест оцінки розвитку дитини.

Метод спостереження за поведінкою є досить давнім методом психологічного дослідження, який зберігає першочергове місце в медичній психології. Головна його перевага полягає в тому, що він найбільше дозволяє побачити поведінку хворого в усій широті її прояву. Недоліки методу спостереження в тому, що він вимагає багато робочого часу, а результати ще більш, ніж при інших методах психодіагностики, залежать від досвіду дослідника і його спостережливості. R. B. Cattell виділив основні правила, яких і ми дотримувались під час психологічного дослідження: спостереження повинно бути максимально тривалим, щоб була змога побачити хворого у тих ситуаціях, де можуть розкритися особливості його психічного стану і риси особистості; спостереження вимагає особливої об'єктивності з боку самого спостерігача; спостереження як метод психодіагностики починається з першого контакту із хворим.

Для дослідження особливостей розвитку соціальних навичок у дітей будинку дитини в період раннього дитинства використовувався також метод

експертних оцінок. При діагностиці експертами виступали вихователі і медичні працівники будинку дитини.

Однією з методик яка дозволяє досить повно оцінити стан психічного розвитку дитини та є простою у використанні є Денверський скринінг-тест психічного розвитку. Методика була розроблена в 1967 році В.Франкенбургом та Д. Доддсом, співробітниками медичного центру Колорадського університету. Тест простий у користуванні, може використовуватися для обстеження великих контингентів дітей для виявлення груп розвитку та їх подальшого поглибленого обстеження.

Денверський скринінг-тест дає змогу виявити відповідність параметрів психічного розвитку до вікових норм. Методика не розрахована на встановлення остаточного діагнозу, але при наявності затримки в розвитку вона повинна націлити експериментатора на більше глибоке обстеження дитини. Денверський тест ефективний у виявленні психологічного недорозвитку різних ступенів, але значно менш ефективний при парціальних затримках психічного розвитку, особливо специфічних затримках мовного розвитку, скринінг-тест охоплює 4 сфери психічної діяльності: загальна моторика; тонка моторика; розвиток мови; індивідуально-соціальний розвиток. Під час обстеження дитина повинна бути під пильним наглядом персоналу для запобігання травматизму.

За допомогою Денверського скринінг-тесту можна дослідити верхній рівень розвитку дитини, так звану "стелю розвитку". Цей показник можна обстежувати як самостійну характеристику. "Рівень стелі" обстежується шляхом перевірки завдань, які знаходяться справа від лінії віку і визначення її дає змогу приблизно визначити, на який вік дитина випереджає в розвитку своїх однолітків. При обстеженні дитина повинна виконати три завдання, які знаходяться в межах 75%-90% відносно "лінії віку".

Якщо в процесі обстеження базального рівня в одному з субтестів є невдача, то для виключення її випадковості необхідно визначити "рівень стелі" розвитку дитини в цьому ж субтесті. Інтерпретація : якщо обстежувана дитина виконує хоча б одне завдання, яке розташоване справа від лінії віку в межах 75% того ж підрозділу, тобто при базальному рівні не враховується.

За допомогою даного тесту можна отримати інформацію про рівень розвитку грубих моторних навичок, тонкої моторики, індивідуально-соціального розвитку (навики самообслуговування і спілкування) і мовного розвитку.

Результати даного дослідження показали, що індивідуально-соціальні навички у дітей, що виховуються в будинку дитини недостатньо розвинені.

Тобто, 58% діагностованих дітей мають низькі показники за ступенем виконання завдань, які стосуються рівня розвитку індивідуально-соціальних навичок, а 42% мають нормальні показники. Діти одягаються, миють і витирають руки, чистять зуби за допомогою дорослих. Більшість завдань, що потрібно дітям виконувати самостійно, вони виконують при втручанні дорослих.

Після проведеної діагностичної роботи було розроблено програму розвитку індивідуально-соціальних навичок у дітей, що виховуються в будинках дитини. Рекомендовано вихователям проводити виховну роботу використовуючи вправи запропоновані у цій програмі.

Разом з тим проведене нами дослідження, безумовно, не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективи подальшого дослідження проблеми психологічних особливостей розвитку індивідуально-соціальних навичок полягають, на наш погляд, у проведенні якісної корекційної програми раннього втручання у розвиток даних навичок у дітей, які виховуються в будинках дитини.

Розроблений нами комплекс експериментальних методик може бути практично використаний для психодіагностики особливостей розвитку індивідуально-соціальних навичок у дітей, які виховуються в будинках дитини, а також вивчення особливостей розвитку дітей в період раннього дитинства.

Література

1. Іванашко О.Є. Виховання дітей в умовах сімейної депривації / О.Є. Іванашко, Н.К. Вічалковська // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (12 трав. 2016 р.) = Abstract III International Scientific & Practical Internet Conference (May 12, 2016) / за заг. ред. Л. В. Засєкіної, А. В. Кульчицької. − Луцьк : ПП Іванюк В. П, 2016. – С.108–111.
2. Вічалковська Н.К. Психологічні особливості десоціалізації дітей-сиріт. / Н.К.Вічалковська // Проблеми педагогічних технологій : зб.наук.праць. – Вип. 2. – Луцьк: ПВД "Твердиня", 2010. – С 126–132.

УДК 159.922

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЯМ З ОСОБЛИВОСТЯМИ В РОЗВИТКУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Л.М. Малинович,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології Інституту права та психології Національного університету "Львівська політехніка", к. психол.н.,
Г.Я. Пастух,
магістрантка спеціальності "Психологія" ІНПП НУ "Львівська політехніка"

Впровадження в сучасне життя позиції дитино центризму та інші демократичні зміни в реформованій системі загальної та спеціальної освіти визначають її актуальність та вимагають новітніх підходів у реалізації її завдань – врегулюванні проблемних питань з організації інклюзивної, інтегрованої та дуальної освіти для дітей з особливостями в розвитку (ОР). Невирішеними ні в теоретичному, ні в методичному аспектах є проблеми проблеми розроблення науково-методичного підґрунтя психологічного супроводу (дітей, фахівців та родини дітей) щодо формування психологічної готовності дитини в системі дошкільної освіти та його реалізації в системі освітніх закладів різного типу. Тому метою нашого дослідження стало розроблення авторської інтегративної розвивально-пропедевтичної програми із забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з ОР при підготовці їх до навчання в освітніх закладах різного типу.

Шляхи вирішення проблеми несформованості психологічної готовності дітей з ОР до шкільного навчання, результатів її вивчення визначають основні тенденції у розробленні програми інтегративного психолого-педагогічного супроводу, що сприятиме налагодженню співпраці команди фахівців медичних, соціальних та освітніх установ та родини, в якій виховується дитина з ОР.

У системній діяльності з організації психолого-педагогічного супроводу фахівцями вирішуються три завдання, перше з яких полягає у діагностиці психологічної готовності та порівнянні показників по кожному з компонентів психологічної готовності з нормативними. Їх невідповідність завершується розробленням індивідуальної корекційної програми, яка враховує можливості розвитку дитини з ОР та особливостей її розвитку (Рис.1.).

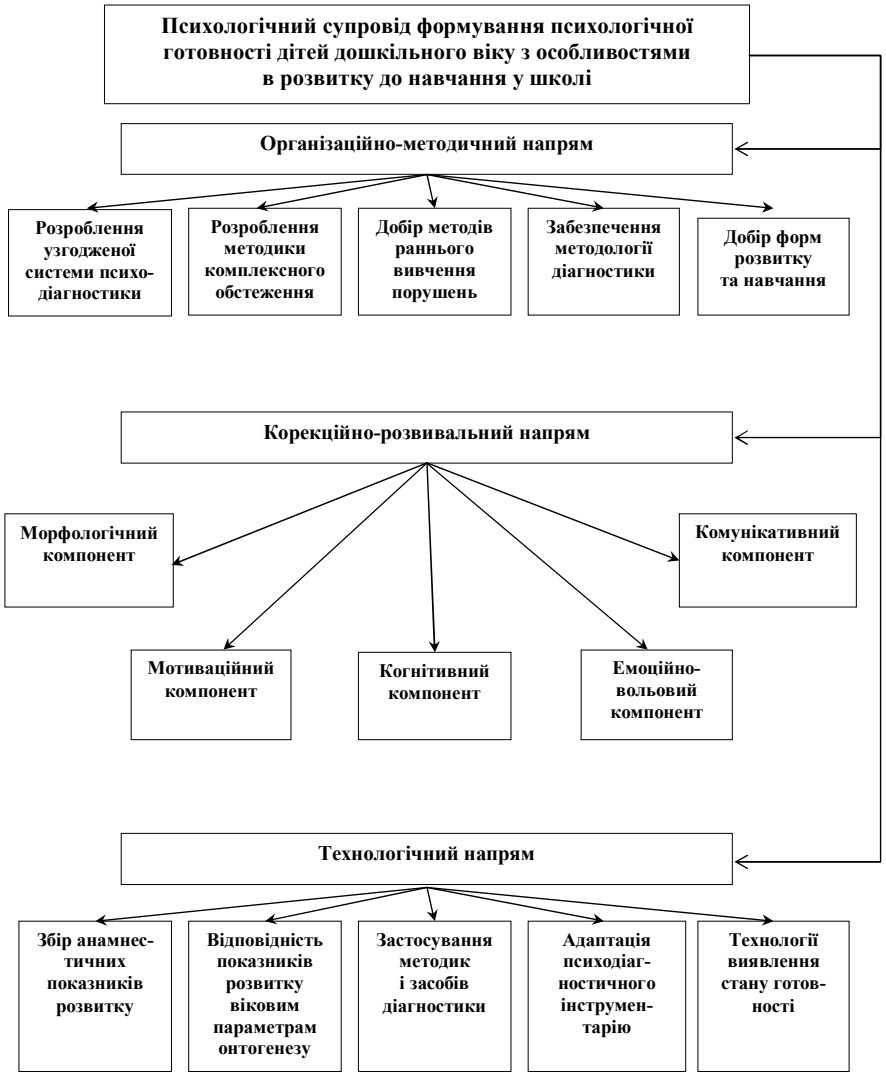

Рис. 1. Зміст інтегративного психолого-педагогічного супроводу забезпечення психологічної готовності дітей дошкільного віку з особливостями в розвитку до навчання у школі

Друге завдання полягає у створенні організаційних та психолого-педагогічних умов для повноцінного розвитку дитини з ОР в межах її вікових та індивідуальних можливостей та вирішується за рахунок просвітницького і психологічного навчання батьків, фахівців та дітей. Третє завдання полягає у створенні спеціальних корекційно-розвивально-превентивних умов для надання допомоги дітям з ОР засобами корекційно-розвивальної, консультаційної, методичної та координаційної роботи.

Виконання завдань інтегративного психолого-педагогічного супроводу представлено наступними напрямами: організаційно-методичним, корекційно-розвивальним та технологічним. Вони передбачають зазначення умов розв'язання основних проблем, які постають у формуванні психологічної готовності дітей до навчання та накреслюють вектори розвитку, навчання та виховання дітей з ОР у дошкільному віці. Водночас реалізація напрямів обумовлюється станом розробленості інтегративного психолого-педагогічного супроводу забезпечення психологічної готовності дітей з ОР до навчання в освітніх закладах різного типу та її змістовим наповненням.

Організаційно-методичний напрям психологічного супроводу передбачає забезпечення умов, які сприятимуть ефективному формуванню достатнього рівня психологічної готовності дітей з ОР до навчання в школі, а саме пропонує узгоджену систему психодіагностики, яка буде забезпечувати інтегральний чи комплексний підхід зі сторони медичних, психологічних та педагогічних фахівців при підтримці родини у своєчасному виявленні причин та особливостей несформованості її окремих компонентів. Під час проведення обстеження слід зважати на врахування ряду недоліків, які заважатимуть проведенню якісної психодіагностики: неврахування індивідуальних особливостей досліджуваного, неправильна подача інструкції, невміння дослідників підходити комплексно до проведення діагностичного обстеження, неправильний добір ефективних методів і прийомів, некомпетентність фахівців та відсутність певних штатних працівників у ряді закладів, недостатня сформованість реформованої мережі закладів різного типу, які забезпечуватимуть своєчасне і ефективне проведення дослідження рівня сформованості психологічної готовності дітей з ОР до навчання в школі за запитом батьків чи освітнього закладу.

Корекційно-розвивальний напрям пропонує вивчення компонентів, які забезпечуватимуть комплексний підхід у психодіагностичному вивченні психологічної готовності дітей з ОР до навчання в школі, комплексному формуванні достатнього рівня та своєчасній пропедевтиці несформованості її окремих компонентів. Важливе місце відводиться вивченню стану

морфологічного розвитку дітей, психомоторики зокрема. Батькам рекомендується відслідковувати динаміку антропометричних даних дітей (ріст, вагу, об'єм голови та легень), стан фізичного розвитку (загальної та дрібної моторики), початок заміни зубів, напівзростовий стрибок. Акцентується увага на пізнавальному розвитку дитини, який формується за допомогою традиційних (групові та індивідуальні заняття) та інноваційних форм роботи (комп'ютерні технології навчання, розвивальні ігри, тренінгові форми роботи для батьків та фахівців освітніх закладів загального типу).

Організація роботи поза заняттями, цікаве дозвілля та продуманий режим дня дитини сприяють розвитку стану сформованості соціальних інтересів майбутнього школяра. Для забезпечення формування шкільної мотивації пропонується добірка дидактичних ігор та вправ, екскурсій до школи, організація зустрічей із колишніми випускниками освітніх закладів, перегляд відео-сюжетів, мультиплікацій, розгляд тематичних ілюстрацій, сюжетно-ролевих ігор.

Технологічний напрям передбачає використання комплексу засобів, які сприяють ефективній діагностиці, формуванню та пропедевтиці психологічної готовності дітей з ОР до навчання в школі. Пропонується ряд заходів, які сформують у батьків та фахівців практичні уміння збирати та використовувати діагностичні результати у забезпеченні інтегративного супроводу (структурування результатів об'єктивної діагностики у спеціальних нотатниках, зазначення позитивної чи негативної динаміки психомоторного розвитку дитини на певному етапі вікового розвитку, спираючись на дані анамнезу Застосовуються сучасні, ефективні методики, способи та методи психодіагностики, адаптовані індивідуально до кожного дошкільника.

Існуючий психодіагностичний інструментарій враховує вік досліджуваного (за роками та місяцями), стан порушення певної функції, індивідуальні якості характеру, поведінку дитини, умови, в яких вона зазвичай перебуває (домашнє виховання, дошкільна підготовка, консультації в умовах закладів іншого типу (клінічних, освітніх, соціальних, реабілітаційних). Вдосконалення засобів діагностики вносять зміни в сучасну процедуру обстеження особливостями в розвитку в умовах психолого-медико-психологічної консультації чи освітніх закладів різного типу.

Використання ефективних засобів проведення діагностично-розвивально-пропедевтичного комплексу заходів передбачає сформованість достатнього рівня психологічної готовності дітей з ОР до навчання в умовах освітніх закладів різного типу (компенсуючих чи загальноосвітніх), прогнозуючи їх комфортне навчання і перебування.

Отже, розроблений зміст психолого-педагогічного супроводу забезпечення психологічної готовності дітей дошкільного віку з ОР до навчання в школі вказує на його інноваційний характер. Розкриття змісту супроводу шляхом конкретизації організаційно-методичного, корекційно-розвивального та технологічного напрямку визначило специфіку реалізації кожного напряму з урахуванням його цільового призначення. Тому, запропонована система супроводу є інтегративною, тобто така, що може бути реалізована в будь-якому типі освітніх установ.

УДК 364.017

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

С.С. Макаренко

кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретична практичної психології НУ «Львівська політехніка»

Термін «інвалід» походить від латинського кореня (volid – «дієвий, повноцінний, що може») і в буквальному перекладі може означати «непридатний», «неповноцінний» відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [5].

Перше офіційне визначення поняття «інвалід» дається в Декларації про права інвалідів (1975 р.): інвалід – це будь-яка особа, яка не може самостійно забезпечити повністю чи частково потреби нормального чи соціального життя через ваду, вроджену або набуту, фізичні чи розумові здібності[2].

Таким чином, змінилась структура поняття, з'явилися соціальні фактори (нормалізація і/чи соціалізація), вікові (з дитинства) і біологічні (фізичні та розумові здібності). Згідно статті 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з особливими потребами в Україні» інвалідом – є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що приводить до обмеження життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі та захисті[3].

Поняття інвалідності визначається рядом авторів по-різному. За визначенням Л.П. Храпиліной «Інвалідність – дисгармонія стосунків людини з навколишнім середовищем, що виявляється внаслідок порушення здоров'я в стійкому обмеження його життєдіяльності» [4].

За визначенням вітчизняного соціолога Є.Р. Ярською-Смирнової: «інвалідність представляє собою результат соціальних домовленостей, причому

зміст цього поняття змінюється в залежності від культурних традицій, соціальних умов та інших статусних відмінностей»[3].

Визначення інвалідності закордонними авторами, відбивають інші сторони інвалідності. Так, М. Олівер вказує на те, що інвалідність пов'язана з проблемою здорового тіла. П. Оберлен виводить подання інвалідності з утиски. Звідси, різні трактування інвалідності ґрунтуються на ставленні держави до інвалідів, тобто, від моделі інвалідності[5].

Сьогодні інваліди відносяться до найбільш соціально незахищеної категорії населення. Їхній дохід значно нижче середнього, а потреби в медичному та соціальному обслуговуванні набагато вище. Вони у меншій мірі мають можливості здобути освіту, не можуть займатися трудовою діяльністю. Більшість з них не має сім'ї і не бажає брати участь у суспільному житті. Все це говорить про те, що інваліди в нашому суспільстві є дискримінованими із суспільства.

Проблеми соціалізації інвалідів представлені двома основними моделями роботи з людьми обмеженими можливостями:

- Медична модель вбачає причини труднощів інвалідів в їх обмежених можливостях;
- Соціальна модель припускає, що труднощі створюються суспільством, що не передбачають участі в загальній діяльності в тому числі і людей з різними обмеженнями.

Велика роль у реабілітації осіб інвалідів належить працівникам соціальної служби та практичним психологам, які здійснюють психологічний супровід під час проведення реабілітації осіб з певними групами інвалідності. До **основних принципів соціальної роботи з інвалідами** є її **законність.**

Тому й соціальна робота повинна ґрунтуватися на відповідних принципах. до яких належить **професійна компетентність, а саме**:

- глибока обізнаність соціального працівника з умовами й технологією розв'язання проблем, які виникають, вміння грамотно діяти;
- **єдність повноважень і відповідальності, прав і обов'язків її кадрів;**
- **контроль і перевірка виконання.** Його суть полягає в тому, щоб забезпечити реалізацію гарантованих державою заходів щодо соціального захисту різних груп населення;
- **стимулювання** в соціальній роботі передбачає єдність і застосування ідейно-моральних та матеріальних його форм; відповідність засобів і способів та індивідуальних, професійних, освітньо-культурних, психологічних особливостей клієнта.

Психолого-педагогічні принципи соціальної роботи виражають по суті вимоги до її форм та методів, способу впливу на клієнтів. Серед них основні – **комплексний і диференційований підхід, цілеспрямованість, опора на творчий потенціал людини та ін**.

Соціальну реабілітацію розглядають і в контексті теорії соціальної мобільності представленою П.Сорокіною, коли досліджується «перехід» індивіда чи об'єкта, чи цінності, здійснений чи модифікований завдяки діяльності, від однієї соціальної позиції до іншої.

Важливим моментом в розумінні соціальної реабілітації за такого підходу є суб'єкт соціальної реабілітації. Якщо в розроблених науковцями теоріях в ролі суб'єкта виступає суспільство як таке, то у даному випадку йдеться про те, що особистість сама здатна до реабілітації (самореабілітації). Соціальну реабілітацію в розрізі соціальної мобільності можна трактувати як висхідну мобільність особи, коли індивід долає перешкоди між групами та досягає повної соціальної адаптації. При цьому, важливими поняттями є зміна соціальної позиції та адаптація.

Таким чином, соціальну реабілітацію в науці можна розглядати в контексті різних соціальних процесів: соціалізації, соціальної нормативності, соціальної мобільності, створення соціального капіталу. Відмінності у підходах зумовлені різноманітністю соціальних груп, у зв'язку з якими соціальна реабілітація розглядається. Вона може бути розпочата як на ранніх етапах життєдіяльності людини (як частина первинної соціалізації дітей-інвалідів), так і в більш пізньому віці (соціальна адаптація людей похилого віку); проводитися зі здоровими особистостями та тими, що мають особливі потреби; бути спрямованою на окрему особистість, певну групу, чи суспільство тощо. Спільною характеристикою усіх підходів є те, що соціальна реабілітація передбачає зміни, які б дали можливості людині до повноцінного функціонування у суспільстві.

Робота соціального працівника повинна будуватись на принципах, які спрямовані на допомогу і підтримку соціально-незахищених верств населення.

Література

1. Тюптя Л.Т. Соціальна робота – навч. посібник /А.Т. Тюпля, І.Б.Іванова. – Навч. посіб. – К. : ВМУРОЛ "Україна", 2004. – С. 228–236.
2. Холостова Е. И. Социальная работа с инвалидами: [учебное пособие] / Е. И. Холостова. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2006. – 240 с.

3. Храпылина Л. П. Основы реабилитации инвалидов / Л. П. Храпылина. – М. : Интавр, 1996. – 146 с.
4. Закони України про соціальний захист інвалідів [Електронний ресурс] // СЛАЙГ. – Режим доступу: http://slige.kiev.ua/article/r-5.html. – Назва з екрана. – Дата звернення 27.08.2013

УДК 1:316.3+1:141.319.8

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ДУАЛЬНОЙ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Чернієнко В. О.,
доктор філософських наук, професор кафедри філософії НАУ «ХАІ»
Чернієнко О. В.
аспірантка кафедри філософії НАУ «ХАІ»

Він вважає, що *нам* платить – нехай вважає,
що ми *йому* працюємо.
(Одеський афоризм)

Розвиток суспільства в кінцевому рахунку визначається розвитком *способу виробництва матеріальних благ*, його об'єктивними законами. Локомотивами історії людей служать саме технологічні революції. Технологічні революції закономірні та нестримні. За кожною технологічною революцією слідує соціальна революція. *Незворотність* же соціальної революції визначає перемога світоглядної революції.

Для вдалої модернізації та входження на рівних правах в Європейський регіон необхідний достатній рівень науково-технологічного розвитку і громадянського суспільства. Основа солідарності численних реальних груп сьогодні має бути, звісно ж, глибшою, м'якішою, органічнішою. Це здатний забезпечити інформаційний, «мережний режим» з його генеральним принципом нонієрархії (не розуміти буквально), прозорості інформації та знань (knowledge sharing), логістичної оптимізації простору матеріальних потоків. Перетворення має відбуватися на всіх фронтах одночасно та з різною швидкістю; антиіндустріальні сили мають бути неуніфікованими і поліфрактальними за структурою. Укорінення постіндустріалізму покладається на історично нову, «відкриту ідентичність», яких би форм і масштабів вона не набувала: «маргінальність», «дизабіліті», «квір», «мультикульті» тощо. Головне – конкуренція. Монополія веде до терору.

Історично нову, відкриту ідентичність спричиняє модернізація-як-вестернізація («озападніваніе» незахідних суспільств), котра створює умови для теорії та практики множинності модернізмів і національних модернізацій. Але модернізації суспільства без нових технологій не буде. Тому особливе місце в нових інтеграційних процесах належить *трансферу технологій*. Трансфер будь-яких технологій є основною формою просування інновацій. Так, особливо важливий *політичний трансфер* – процес передачі політичних технологій керівництва, організації та контролю з одного соціокультурного середовища в інше. Політичний трансфер, об'єктами якого виступають «ноу-хау» (ідеї, цінності, ідеології, знання, практики, освіта, інститути тощо, в решті решт *ідентичність як форма соціальності*), може бути пов'язаний як із місцевою ініціативою, так і з зусиллями ззовні, як з перетинанням національних кордонів, так і всередині країни, як такий, що приймає «жорсткі» (насильницьке нав'язування формальних інститутів), так і «м'які» (нейтральне та інколи ненавмисне розширення сфер застосування політекономічних інновацій) форми.

Політичний трансфер проявляє себе суперечливим чином у справі модернізації незахідних суспільств. Нервозність ситуації усвідомлення марності «наздоганяючої» стратегії модернізації підігрівається ідеологією вестернізації – радикальної зміни традиційної ідентичності. Завдання зміни ідентичності – це вимога тих нових меж самоототожнення, що відповідали б західним цінностям дотримання прав людини, інститутів громадянського суспільства, трудової етики. Однак чинник культурного лагу (повільного просування, зміни) проблематизує запозичення історично відсталими народами західної культури виробництва. У повсякденній мові теоретичне твердження про необхідність зміни ідентичності полягає у вимозі, щоб, наприклад, українець або інша людина незахідного суспільства робили би у своїх життєвих ситуаціях так само, як європеєць або американець.

Однак велика різниця в тому, як цивілізована (модернізована) людина сама себе адаптує, самовизначає, і в тому, як «варвари» (немодернізовані) можуть бути пристосовані до всього. Представники західної культури визнають тільки такий вид паритетної ділової комунікації, коли діловими партнерами розділяється головна цінність західної ділової культури – індивідуалізм як індивідуальні ініціатива, відповідальність, право, винагорода – все це тривале панування відносин *речової залежності* («мислення грошима або товаром»). Це у них. А це у нас – колективізм як відкритий родинний протекціонізм, клановість і кумівство – все це тривале панування відносин *особистої залежності* («мислення продуктами або добром»). Право vis-a-vis моралі.

Не мораль, а інтереси рухають людьми, але очевидно, що нехтування мораллю зовсім не в інтересах людей. Можна говорити про можливе майбутнє суспільство, в якому при регулюванні виробничої діяльності мораль, основана на особистій волі, посяде місце права, що базується на груповому примусі. Домінування моралі (царства совісті) не настане доти, доки в суспільстві існують класи, титульні й нетитульні народи, які регулюють свої виробничі відносини правом. Однак у суспільному виробництві, щоб не було анархії, можлива тільки одна система регуляції. У класовому суспільстві – це право, оскільки класова солідарність повернена не всередину, а назовні («дружимо проти "…"»), тому в рамках класових відносин мораль («дружити будемо!») ніколи не зможе замінити силу права. Розвиток виробництва безкласового суспільства спрямовуватиметься вже не дією суспільно сліпих сил, отже, не правовим примусом, а добровільним рішенням людей (трудитися не за страх, а за совість). Питання виробництва стає водночас і науковим, і моральним питанням (совість залежить від знань й усього способу життя людини). Але це праця не думки, а історії людства.

«Міра совістності» регулювання людської діяльності є похідною від «міри технологічності» суспільства. Технологічний зміст дій людей незнищенний (конфлікт між суспільством і природою вирішується не безпосередньо як у тварин, а опосередковано, через проміжну ланку – технологію). Тут реалізується так званий принцип органопроекції, відповідно до якого всі засоби матеріальної та духовної культури є нічим іншим, як проекціями органів тіла людини, більше того, органів неорганічного тіла людини – тіла його культури. Так, наприклад, *модернізаційна нація* є особливою технологією особливих, зацікавлених, *вже модернізаційних соціальних суб'єктів*. Однак недостатньо, щоб модернізаційна думка цих суб'єктів прагнула немодернізаційної соціальної дійсності, треба щоб і ця дійсність прагнула модернізаційної думки. Адже тільки панування відносин *речової залежності* та філософії підприємництва є умовами вдалої модернізації суспільства. Сьогодні необхідна дійсна модернізація суспільства, тобто усуспільнення праці та обмирщення культури, де «добро» стає «товаром», «обмін» – «обігом», а на місце «мислення продуктами» приходить «мислення грошима».

Цей загальний політекономічний контекст перспектив вирішення проблем модернізації сучасного соціального простору формує адекватну відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою освіти, української освіти зокрема. Так, надзвичайно актуальним для нашої держави є питання реформування системи освіти в напрямку її наближення до практичних

проблем вже глобальної економіки. Таке поєднання теорії і практики у світовій системі сучасної освіти представлене словосполученням «система дуальної освіти». Ця форма освіти – не новина для світу, в тому числі для деяких країн Євросоюзу. Поняття «дуальна освіта» вперше було використане у ФРН в середині 1960-х років XX століття. Дуальна освіта визначається як така, що поєднує навчання у навчальному закладі (НЗ) та на підприємстві. Така освіта визнана на світовому рівні як передумова досягнення країною політичної, економічної та технологічної продуктивності. Нарешті і в Україні стали все частіше говорити про необхідність в запровадженні такої системи.

На думку низки компетентних і заслуговуючих на довіру спеціалістів є три надзвичайно важливі складові запровадження системи дуальної освіти (див., наприклад, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дуальна освіта як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти» / відбулася 18–19 вересня 2014 р. м. Київ):

– поєднання професійних стандартів з освітніми стандартами (школа, профтехосвіта, бакалаврат);

– як переконати роботодавців у кваліфікації випускників НЗ через незалежну систему кваліфікаційних іспитів;

– якими можуть бути економічні стимули для роботодавців для того, щоб вони відважилися вкладати кошти в підготовку фахівців.

Учасники цієї конференції особливо відзначили невирішені проблеми дуальної освіти в українських університетах – ВНЗ (докладніше див.: http://econom.univ.kiev.ua/GS/25092014/1/tez.pdf). Ми вкажемо на низку положень такої «невирішеності», котра, на нашу думку, є закономірною в українському суспільстві, де є необхідна потреба у найскорішому подоланні відносин *особистої залежності* та у пануванні відносин *речової залежності*:

– залежність даної роботи лише від особистості окремих працівників;

– недостатній рівень бізнес-освіти керівників різних ланок;

– незначний рівень залученості викладачів до практичного бізнесу.

Підсумовуємо. Головним трансфером для сучасної України є впровадження технології панування у соціальній практиці відносин *речової залежності*. Дух естетики сучасного функціоналізму ламає «традиційність» дизайну ідентичності – сучасні «речі» проектуються у розрахунку на абстрактного, космополітичного споживача. В новітній час змінилася сама основа самоідентифікації соціальних суб'єктів, їх дизайн ідентичності. «Ми» вже не визначаємося *спільністю нашого традиційного, отже, сакрального минулого*. «Ми» визначаємося *спільністю досвіду споживання*. Настає інфляція традиційної ідентичності «крові». З глобальною мобільністю для багатьох

традиційна ідентичність «ґрунту» стає випадковою і тому байдужою. Ідентичність «вислизає». І тоді благо, втілене у дзвінкій монеті, стає, як правило, доступне всім людям.

УДК 376.2: 371.311.1

СОЦІАЛЬНЕ ГУВЕРНЕРСТВО, ЯК ІНДИВІДУАЛЬНА ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ РОЗВИТКУ

М.Р.Верхоляк

ЛНУ імені Івана Франка , факультет педагогічної освіти, кафедра корекційної педагогіки та інклюзії

Реформування системи освіти в Україні у контексті Європейської інтеграції зумовлено об'єктивними суспільно-політичними та соціо-культурними змінами. Вони стосуються перш за все становлення альтернативної освіти та надають особливого значення гувернерству як цілісній педагогічній системі, яка відзначається широким спектром видів діяльності, зорієнтована на формування особистості дитини на основі вільного вибору видів, методів та форм впливу. Альтернативні освітні системи виникають як виклик освітньо-виховним інститутам соціуму і тісно пов'язані зі змінами у потребах і запитах дітей та їх батьків.

Сучасні суспільні виклики актуалізують появу в українській освітньо-виховній практиці нових напрямків професійної діяльності, утвердження нових професій. Серед них відновлення інституту соціального гувернерства, педагогічна цінність якого полягає у тому, що особистісно зорієнтований підхід дозволяє задовільнити освітні та соціокультурні запити різних категорій громадян, використовуючи потенціал спільного проживання у сім`ї.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури підтверджує досить широкий рівень висвітлення науковцями різних аспектів відродження і сучасного становлення інституту гувернерства. Свідченням цього є наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних учених, у яких аналізуються можливості отримання належної освіти особистістю в умовах сучасної варіативної освіти (О. Л. Звєрева, О. В. Корх-Черба, Є. Г. Сарапулова), розроблення питань професійної освіти педагогів-гувернерів, напрямів їхньої педагогічної діяльності, професійних обов'язків, соціально-педагогічних умов, шляхів підготовки домашніх наставників (І. П. Акіншева, З. Г. Зайцева, Л. І. Кобилянська, С. Р. Хлєбік, О. П. Шароватова та ін..).

Усі ці публікації свідчать про інтерес науковців та практиків до проблеми та на користь її подальшого вивчення.

Сьогодні для української освітньої теорії і практики важливим є усвідомлення педагогічного потенціалу гувернерства як системи, що здатна забезпечити індивідуальну траєкторію освітнього виховного та особистісного розвитку дитини. А це означає, що науково-теоретичні та практичні розробки проблеми індивідуального навчання й виховання особистості в умовах сімї заслуговують на увагу, аналіз, узагальнення накопиченого теоретико-практичного матеріалу, подальшого впровадження в освітню практику України.

З огляду на вищезазначене метою даного дослідження є розкриття сутності гувернерства як індивідуальної форми домашнього навчання й виховання дітей з особливими потребами розвитку і визначення його місця у структурі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної педагогіки.

Високий рівень домашнього навчання та виховання за всіх часів існування людства забезпечувала губернерська педагогічна система. Гувернство, як педагогічне явище виникло з потреби у формуванні яскравої неординарної особистості, здатної здійснювати подальший поступ людської цивілізації, розвивалося у структурі родинного виховання, яке, у свою чергу, завжди відображало педагогічну спрямованість суспільства його характерні ознаки. Певного поширення набуло це явище у багатьох регіонах України, зокрема у м. Львові. Останнім часом багато сімей відмовляються від громадських освітніх установ із-за досить високого рівня захворюваності дітей у них, інші батьки хотіли б дати дітям якіснішу освіту того чи іншого змісту, яка була б конкурентноздатною й наближеною до європейських стандартів. Сьогодні досить багато дітей, які потребують особливих умов навчання, виховання й індивідуального розвитку: діти з проявами негативної девіантної поведінки, діти з особливими потребами тощо. Особлива атмосфера розвитку і спеціального навчання є необхідною умовою як для дітей із хронічними захворюваннями, з обмеженими психофізичними можливостями, з аутичними розладами, так і для творчих, талановитих дітей.

Навчання і вихованнння вдома є суто індивідуальним, конкретним, персоналізованим процесом, що відповідає пріорітетам державної політики, означеним у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст., інших законодавчих документах.

Соціологічне опитування на тему гувернерства у місті Львові, показало, що для молодих батьків, гувернер – це актуальна професія в Україні, бо гувернер дає належне виховання дитині і час для самореалізації батькам. Більшість опитаних батьків особливе значення надають домашньому

вихованню дитини дошкільного віку, і це цілком виправдано, що батьки турбуються про повноцінний розвиток дитини саме цього періоду, бо він є значущим у віковій періодизації та має безпосередній вплив на формування особистості дитини й у наступні роки її життя.

Ось тому і виникає гостра потреба у досвідчених фахівцях із педагогіки, психології, які б мали досвід роботи з дітьми та вільно користувалися особистісно-орієнтованим типом виховання.

Сьогодні поза щільною увагою дослідників досі залишаються питання розвитку професійних компетенцій особистості гувернера, зокрема, його здатності налагоджувати стосунки не лише з вихованцем, а й з усіма членами сімї, у якій він працює, особливо, коли у родині є дитина з інвалідністю.Так дослідниця Л. І. Кобилянська посвідчує, що нині гувернерство коригує і поглиблює функціонування масових освітньо-виховних закладів, реформування інтернатної системи догляду за дітьми з особливими потребами й вимагає підготовки специфічної категорії соціальних педагогів – соціальних гувернерів, які б здійснювали професійну діяльність у родині, дошкільних установах, загальноосвітніх школах, спеціальних закладах для дітей з функціональними обмеженнями, у тому числі – інклюзивних освітніх установах, громадських організаціях і фондах тощо [4, с. 96].

Нині не існує єдиної виваженої думки щодо сучасного трактування дефініцій «гувернер», «соціальний гувернер», «сімейний соціальний педагог», «домашній учитель», «домашній наставник» (наставниця)», «бонна», тьютор», а існує потреба уточнення деяких теоретичних аспектів у тлумаченні змісту діяльності гувернера, особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців – соціальних гувернерів.

Вважаємо, що метою професійної діяльності соціального гувернера є створення умов, щодо гармонійного розвитку особистості вихованця, його соціально-педагогічної підтримки, здійснення соціально-педагогічного патронажу дитини з фізичними , психічними та розумовими вадами. Цього можна досягти, якщо гувернер усвідомлює важливість справи, яку він здійснює, враховує індивідуальні особливості дитини з інвалідністю, динамічність змін, що відбуваються з нею, розуміє складність і неоднозначність процесу розвитку визначає віддалені перспективи взаємодії, надає їй упевненості в успішному оволодінні знаннями і правильному особистісному зростанні.

Гувернство – феномен соціальної сфери сучасного суспільства, головною характеристикою якого є індивідуалізація виховання й навчання дітей в умовах родини, яке здійснюється спеціально запрошеним педагогом. Домашнє наставництво розглядається як тенденція соціальної взаємодії, соціальний

механізм розвитку сімейного та громадського виховання й освіти. Гувернство вирішує суспільні завдання в індивідуальній формі, у ньому консолідовані запити сім`ї, її освітній вибір. За тлумаченням О. П. Шароватової, гувернер або соціальний гувернер – це соціальний педагог, що здійснює індивідуальне виховання, навчання дитини дошкільного та молодшого шкільного віку та сприяє її соціалізації в умовах домашньої освіти. Але це має бути не просто педагог, вихователь, а соціальний педагог, який виконує функцію супервізора, фахівця, здатного ефективно залучати дитину до середовища шляхом його прийняття і перетворення відповідно до потреб і можливостей, індивідуальних рис, здобутків, соціального досвіду [4, с. 97].

Для значної частини сімей гувернер – фахівець, що здійснює функції логопеда, реабілітолога, патронажної сестри з догляду за хворою дитиною тощо, тобто є соціальним педагогом – гувернером.

Функції сучасного гувернера різноманітні, що дозволяє виокремити їх у певні напрями професійної діяльності, як от – соціальне гувернерство. Йдеться про соціального гувернера – спеціаліста з медико-соціальної та психолого-педагогічної реабілітації дітей-інвалідів для роботи в сім`ях і соціальних закладах, метою діяльності якого є соціалізація дітей-інвалідів, застосування засобів первинної профілактики задля усуненння несприятливих явищ у розвитку та функціонуванні психіки дитини, виявлення й розвиток потенційних можливостей самореалізації дітей-інвалідів, розповсюдження психолого-педагогічних знань серед батьків. Соціальний гувернер – це вихователь, який працює з дининою-інвалідом індивідуально, забезпечує її навчання, прищеплює навички самостійної роботи, розв`язує питання соціального забезпечення та проведення вільного часу [8, с. 198].

Такі вимоги здатен задовольнити лише спеціально підготовлений фахівець. Убачаємо, що у процесі професійної теоретичної підготовки майбутніх фахівців соціальної педагогіки, набуттю їх професійних зань, умінь і навичок сприяє навчальна дисципліна «Соціальна педагогіка».

Практичні аспекти соціального гувернерства як індивідуальної форми домашнього навчання і виховання дітей з особливими потребами роглядаються при вивченні студентами наступних навчальних дисциплін: «Технології роботи соціального гувернера», «Технології соціально-педагогічної роботи».

Особливо важливими є теми, присвячені питанням діяльності гувернера у родині, яка виховує дитину з інваладністю. Під час занать із вказаних дисциплін звернуто увагу студентів на особливості навчання, виховання й розвитку дитини з вадами у сім`ї: забезпечення базових потреб; вирішення проблем поведінки; навчання навичкам самообслуговування; розвиток

комунікативних навичок; розвиток побутових навичок (залучення до ведення домашнього господарства); забезпечення фізичного й психологічного розвитку дитини; оволодіння пізнавальними навичками (підготовка до занять у навчальному закладі) тощо.

Таким чином, гувернерство є соціально-педагогічною системою, відзначається особливою ефективністю та багатством форм роботи, має характерні ознаки наставницької, патронажної професійної діяльності. Індивідуалізований гувернерський підхід до виховання дає змогу досягти позитивних результатів за умови використання у педагогічній практиці знань, які на сучасному етапі розвитку науки є галузями вікової, педагогічної психології, соціальної підагогіки. У контексті професійної підготовки студентів напряму «Соціальна педагогіка» використовуються наукові праці сучасних дослідників цієї проблеми, педагогічна спадщина педагогів минулого тощо.

Література

1. Бондаренко З. П. Методика роботи гувернера / З. П. Бондаренко // Проблеми педагогічних технологій. Вип. 1- Луцьк: ВДУ імені Лесі Українки, 2003. – С. 267–277.
2. Кобилянська Л. І. Соціальний гувернер: теоретико-практичне обґрунтування актуальності професійної спеціалізації соціальних педагогів / Л. І. Кобилянська //Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 115. – Серія «Педагогічні науки». Чернігів: ЧНПУ, 2014. – С. 96–100.
3. Сарапулова Є. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: монографія / Є. Г. Сарапулова. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.
4. Словник – довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників (за заг. ред. А. Й. Капської). – К.: УДЦССМ, 2000. – 260 с.

УДК 376.2

ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ЩО ПЕРЕЖИЛИ ЕКСТРЕМАЛЬНУ ПОДІЮ

І.В. Сулятицький
голова Центру психоінформації
доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії
Львівський національний університет імені Івана Франка

Вплив на стан психічного здоров'я людини може сягати патогенного рівня і стати причиною формування цілої низки поведінкових і психічних розладів, а саме – гострі реакції на стрес, посттравматичний стресовий розлад, різноманітні розлади адаптації, а також навіть можливі стійкі зміни психології особистості.

Проблематику надання психологічної допомоги після кризових ситуацій розробляли багато учених, серед яких: А. Л. Венгер, Є. І. Морозова, В. А. Морозова («Психологічна допомога дітям і підліткам у надзвичайних ситуаціях (на досвіді роботи з жертвами терористичного акту у Беслані»), також вагомий внесок теоретичних розробок українських вчених – О. В. Тімченка, В. Є. Христенка, С. М. Мироносця, Н. В. Оніщенко, С. Ю. Лєбєдєвої («Кризова психологія», «Екстремальна психологія») [4, с. 252–278].

Іноді свідками або учасниками екстремальних подій стають діти та підлітки. А оскільки, вони є найбільш вразливою категорією населення, то така психічна травма може істотно порушити весь подальший хід психічного розвитку. У сучасному суспільстві різко зросла кількість антропогенних катастроф і «гарячих точок» у різних країнах планети, світ просто захлинає епідемія важких злочинів проти особистості. Такі ситуації характеризуються насамперед надекстремальним впливом на психіку людини, викликають в неї травматичний стрес, наслідки якого в крайньому своєму прояві виражаються в посттравматичному стресі.

В даній доповіді маємо намір визначити найбільш часті зміни психіки дитини, що виникають внаслідок екстремальних ситуацій що впливають на неї.Крім того, описати форми та методи надання психологічної допомоги дітям відповідно до особливостей їхнього індивідуального психічного стану.

Насамперед, варто сказати, що дорослі і діти по-різному сприймають надзвичайну ситуацію. По-перше, це пояснюється тим, що дитяча психіка є більш пластичною і дитина може набагато швидше вийти із ситуації, що травмує, ніж це вдається дорослому. Це можливо лише за однієї умови, коли дорослі створять навколо дитини атмосферу, яка дозволить їй справитися з

цією ситуацією. Варіативність ситуацій які можуть стати для дитини екстремальними дуже велика. Це може бути розрив шлюбу між батьками, стихійне лихо, народження братика чи сестрички, крадіжка, пожежа, секти та субкультури, зміна місця проживання, насильство, наркоманія та інше. До прикладу розглянемо кілька видів надзвичайних подій та способи запобігання їм.

Розлучення батьків. По-перше, обов'язково потрібно говорити з дитиною про розлучення, адже постійні недомовки можуть привести до страхів та інших небажаних ефектів, тим більше що дитина все одно рано чи пізно про це дізнається. Головне, на чому варто зосередитися, це зміна способу життя. При цьому дитина повинна переконатися, що все буде добре – це зніме страх невизначеності майбутнього.

Насильство – це дії, що виконуються однією або кількома особами. Майже всі діти, які зазнають жорстокого поводження, отримують психічну травму, що призводить до формування деяких особистісних, емоційний і поведінкових особливостей, що негативно впливають на їхнє подальше життя. Відомо, що діти, які зазнали жорстокого поводження й насильства , підсвідомо прагнуть відтворити цей життєвий досвід у дорослому житті, оскільки не мають іншої моделі поведінки [3, с. 30].

Секти. Діти часто потрапляють у секти. Причини цього бувають різні – конфлікти з батьками, у школі, нерозуміння їх іншими, або ж проста цікавість. Всім відомо, що забрати звідти дитину майже неможливо. Тому дуже важливо не допустити щоб вона втягнулась в діяльність секти, адже вона як наркотик притягує до себе. Дізнавшись про те, що дитина хоче піти на якусь проповідь, батькам потрібно піти з нею. Щоб потім вчасно розтлумачити хибність того чи іншого вчення, а ще краще переключити увагу на якийсь інший захід.

Щоб попередити потрапляння дитини в секту, потрібно бути чуйною до неї, частіше розмовляти, не бути байдужим до її проблем. Якщо дитина стала замкнута, дізнайтесь побільше про її друзів та чи ходить вона на якісь проповіді. Якщо дитина не йде на контакт. Зверніться за допомогою до кваліфікованого психолога [1, с. 12].

Реакції дітей на надзвичайні ситуації є різноманітними, але в більшості випадків вони викликають стрес. Яким би він не був, «позитивним» чи «негативним», емоційним або фізичним (або тим і іншим одночасно), дія його на організм має загальні неспецифічні риси.

Для визначення станів, що можуть виникати у більш віддалені від травмуючи подій періоди, було введене поняття «посттравматичний невроз». У цьому випадку симптоми нав'язливих спогадів не є обов'язковими і може бути

навіть зовсім відсутнім. Але сама психоаналітична парадигма у підході до стресових станів залишається із самим поняттям неврозу.

У сучасній франкомовній традиції термін «посттравматичний невроз» є найбільш поширеним в інтерпретації станів людей,що зіткнулися з травмуючи ми подіями у своєму житті [2, с. 343].

Реакція дітей на психотравмуючі переживання пов'язана з їхнім віком, з рівнем психоемоційного розвитку, освіти та інтелектуальної діяльності, а також із їх стосунками з батьками та соціальним оточенням. У деякі вікові періоди несприятливі фактори (розлука з родиною, смерть близьких, пережита роль очевидця психотравмуючих подій) можуть значно впливати на реакції і розвиток дітей.

Знання тривожних ознак, властивих різним віковим категоріям, може допомогти виявити проблему та адекватно на неї реагувати. Якщо дитині не вдається без особливих ускладнень повернутись до колишнього способу життя,то в неї можуть виникати захисні механізми психіки. Це допомагає їй пережити дану ситуацію певним чином.

Часто дитина переносить на інших негативний досвід який вона пережила, підсвідомо провокуючи відтворювати ці дії відносно неї. Інші звісно відчувати що поводяться з дитиною незвичний чином, починаючи сприймати її як дивну, провокативну, і поводяться з нею так, як вона очікує. Також може використовуватись реакція аутичного замикання в собі – дитина відмежовується від зовнішньої реальності, поглиблюючись в свої внутрішні переживання або якихось певних захисних фантазіях. Дитина ніби залишається наодинці, причому ззовні вона застосовує старі патерни поведінки (привітна, підтримує розмову), хоча до цього їй потрібно прикладати зусилля.

Діти із сімей вимушеного переміщення осіб, стають об’єктами зовнішньої агресії. Більшість стають свідками застосовування агресії до їх близьких, рідних. Такий травму вальний досвід може провокувати боулінг (переслідування) з боку інших.

Серед психологічних результатів дії надзвичайних ситуацій на першому місці знаходиться різке підвищення в поведінці емоційного компонента. У значної кількості людей знижується здатність до самоуправління, підвищується нервово-психічне напруження, активізуються негативні емоції. В цих умовах виникають почуття страху, відчаю, безнадійності, гніву. Фахівцям в надзвичайних умовах таким негативним почуттям треба протиставити холоднокровність, здібність утримувати себе та подавляти некеровані емоції громадян.

Психолог, що працює з дітьми, які пережили наслідки катастрофи, повинен мати при собі предмети, що сприяють швидкому встановленню відносин і взаєморозумінню. Ці предмети умовно можна поділити на дві групи. До першої групи входять іграшки: «емпатійні» – із натуральних матеріалів, приємних на дотик, який викликає теплі переживання (м'які іграшки, наповнені бісером), іграшки, що стимулюють турботу (з дитячими пропорціями – сигнальними ознаками, що викликають емпатію). Продуктивними для психологічної роботи є м'які ляльки-рукавички, за допомогою яких можна будувати діалоги, грати в ляльковий театр. Необхідні іграшки, що виводять зі ступорних станів, – це рухові іграшки, взаємодія з якими викликає активність. Іграшки для інсценування дитячо-батьківських взаємозв'язків – різні звірі з дитинками. Також важливо підібрати іграшки для зняття агресії.

Іншу групу можна умовно назвати «матеріали для праці» – альбоми, фломастери, кольорові олівці, фарби, пензлики. Дуже важливо мати яскраві, барвисті фарби. У дітей, які пережили трагедію, зберігається глибинна потреба в позитивних тонах. Варто провокувати малювати дітей радісними фарбами. Сам процес малювання робить багатобічний позитивний вплив на вихід психіки з посттравматичного стану.

Таким чином, при роботі з дітьми, що постраждали в результаті надзвичайної ситуації, повинні працювати фахівці, які є професіоналами не тільки в галузі екстремальної та кризової психології, але й у галузі вікової та педагогічної психології. Досвід роботи з дітьми й підлітками різного віку принципово значущий у такій ситуації.

Оскільки в надзвичайних ситуаціях діти становлять найбільш вразливу категорію населення, при наданні екстреної психологічної допомоги психолог перш за все повинен враховувати індивідуальні особливості дитини, а також ту конкретну надзвичайну ситуацію, в якій вони знаходяться, і застосовувати не один метод, а скоріше набір технік, методик, які поєднуються одна з одною і підходять конкретній постраждалій дитині, тобто повинен здійснюватися індивідуальний підхід.

Література

1. Алексеева М.І. Ребенок в кризовой ситуации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.webohrannik.ru/zachitirebenka/popalsektu.html
2. Панок В., Титаренко Т., Чепелєва Н., та ін. Основи практичної психології : Підручник. – Вид.2-ге,стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
3. Савенко М. Психологія довкілля – 2014. – №10. – 60 с.

4. Сулятицький І.В. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник.// Гуменюк Л.Й., Сулятицький І.В.// – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 648 с. Тема 18. – с.252–278.

МЕТОДИ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЇХ РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ

Р.А. Призванська,
Старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзії Львівського національного університету імені Івана Франка

Сучасний етап розвитку освітньої галузі відзначається особливою увагою з боку держави та суспільства до дітей з особливими освітніми потребами. Актуальність цього питання полягає у збільшенні кількості дітей-інвалідів в Україні з кожним роком. Наукові дослідження і практика в системі соціальної роботи аргументують основну філософію життя: дитина з особливими потребами може і має бути такою ж щасливою, як і кожна інша, адже, якими б не були фізичні, розумові чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерв розвитку, використання якого суттєво покращує якість її життя. Пошук нових шляхів впливу на повноцінне формування, розвиток і корекцію їх психофізичних якостей активно відбувається в галузі сучасної педагогіки та спеціальної психології у зв'язку із залученням дітей до загальноосвітнього простору та бажанням надання їм вчасної допомоги.

Особливе зацікавлення як науковців, так і практиків, складають методи, які були започатковані в рамках психодинамічного підходу до психокорекції. Йдеться, зокрема, про арт-терапію, як сукупність психокорекційних методик, в основу яких покладена творча діяльність особистості. Саме тому дедалі важливішого значення набуває музикотерапевтичний підхід у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, завданням якого є через засоби мистецтва сформувати гармонійну особистість і сприяти соціальній адаптації дитини.

Музика є одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, а використання її в лікувальній і педагогічній практиці має багатовікову історію. Цілющі особливості музики, що впливають на духовний та фізіологічний стан людини, було відомо вже з давніх давен: згадки про це знаходими у папірусах, складених жрецями Давнього Єгипту. Філософами, лікарями, музикантами Давньої Греції, Китаю, Індії теоретично обґрунтовувався і широко застосовувався на практиці увесь арсенал музичного

мистецтва. У середньовіччі ця проблема вивчалась у руслі теорії афектів, що встановлювала зв'язок між емоційно-чуттєвими станами людини і способами їх відображення у музиці. Перші спроби наукового пояснення психотерапевтичних і лікувальних властивостей музики відносяться до XVII століття, експериментальні дослідження розпочались у XIX ст., але лише у XX ст. на науковій основі було розкрито профілактичні, лікувальній оздоровчі властивості музичного мистецтва: виявлено лікувальні властивості звуків, встановлено взаємозв'язок між частотою звукових коливань музики та фізіологічних процесів людини.

Дітям з функціональними обмеженнями музикотерапія допомагає збагатити знання про навколишній світ, прищепити любов до мистецтва, навчити слухати та розуміти музику, підтримувати внутрішню гармонію та відкрити в собі глибоку духовну природу. Засоби музикотерапії здатні сприяти загальному розвитку особистості дитини, включенню її в соціальні цінності. Важливу роль музикотерапії доведено у низці досліджень світових та вітчизняних вчених: М. Бурно, Л. Брусиловський, О. Ворожцова, С. Гроф, К. Дічвайльд, В. Зав'ялова, Ю. Каптен, Б. Карвасарський, З. Матейова, С. Машура, В. Петрушин, Г. Побережна, С. Шабутін, С. Шушарджан та інші.

Сьогодні навчання і виховання дітей із особливими освітніми потребами відбувається не лише в спеціальних закладах освіти, а й у загальноосвітньому просторі. І саме музична терапія є одним із методів, який в інклюзивному середовищі використовує музику як засіб мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей дитячого організму.

А. Вольграфт (1975) вважає музикотерапію засобом лікування функціональних рухових, психогенних і соціальних відхилень. Е. Лекорд (1973) визначає такі аспекти використання музики в умовах музичної терапії:

– при блокуванні процесу комунікації із соціальним оточенням, наприклад, при аутизмі;

– як підготовку до використання психотерапії і релаксації;

– для зняття тривоги чи страху перед лікувальними процедурами;

– як підтримку при релаксації, пов'язаній з аутогенними тренуваннями;

– при подоланні важких страхів, що зумовлені неврозами.

Складність процесу інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в сучасне суспільство та потреба їх успішної соціалізації обумовлює доцільність використання в практиці інклюзивних навчальних закладів музикотерапії як важливого психофізичного фактору, спрямованого на формування цілісних уявлень про музичне мистецтво, розвиток естетичних якостей, що забезпечують

формування особистості та її зв'язків з навколишньою дійсністю. Підібрана відповідно до психофізичних особливостей дитини музика сприяє загальній гармонізації її душевного стану. Внутрішнє відчуття гармонійного стану – евритмія – активізує біологічну здатність людського організму віднаходити той необхідний ритм, за допомогою якого встановлюється злагодженість всіх систем організму в усіх видах діяльності. Під дією евритмії активізується процес функціонування всіх систем та органів, підвищується сприйнятливість до засвоєння інформації різними аналізаторами (слуховим, зоровим, тактильним, нюховим). Особливу роль в цьому процесі відіграє слуховий аналізатор, тому музикотерапія може застосовуватись як метод корекції слуху.

Практика роботи відділень та центрів реабілітації надає підтвердження того, що, чим раніше починаються заняття музикотерапією, тим ефективніший їх корекційний вплив. Музикотерапія в роботі з дітьми із особливими потребами може мати певні чинники виховного і психотерапевтичного впливу:

– емоційне активування в ході уроку;

– активізація усіх психічних процесів;

– музичний катарсис;

– емоційна розрядка або регулювання емоційного стану;

– розвиток комунікативних здібностей;

– зміцнення довіри та взаєморозуміння між учасниками процесу;

– формування установок на позитивне відношення до себе, колективу та світу;

– налагодження відчуття внутрішнього контролю і порядку (ритмічний компонент музики).

Таким чином, групова та індивідуальна музикотерапія може бути включена в індивідуальну програму розвитку дітей з особливими потребами в поєднанні з іншими формами корекційної роботи та з успіхом використовуватися в установах соціальної сфери.

Література:

1. Антонова-Турченко О.Г., Дробот.Л.С. Музична психотерапія: по- сібник-хрестоматія. – К.:ІЗМН, 1997. – 258с.
2. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: Навчально-методичний посібник/ Колупаєва А.А., Таранченко О.М. – Київ,2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Островська К.О. Соціальна адаптація дорослих осіб із загальними розладами розвитку. – Львів: «Тріада плюс», 2012. – 576 с.

УДК 376.337.64

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Л.В. Кашуба, канд. пед. наук,
доцент, доцент кафедри
корекційної педагогіки та інклюзії
ЛНУ ім. Івана Франка

Метою будь-якої сучасної держави є економічний розвиток за макроекономічної стабільності для досягнення стану сталого розвитку. Сьогодні розвинуті країни роблять ставку в цьому на людський капітал як найвагоміший фактор. Метою сучасної економічної освіти є формування в учнів компетентності в оцінюванні і вирішенні економічних ситуацій, так само як і оцінці економічних стратегій.

Освіта, спрямована на формування в учнів початкових класів економічної компетентності, за умови майстерного викладання, може служити засобом для покращеної загальної життєвої компетентності, поліпшення рівня особистого та сімейного життя і створення з індивіда більш ефективного громадянина.

Питання, пов'язані з економічною компетентністю, її сутністю та складовими, висвітлювали у своїх працях такі вчені, як Г.І. Ковтун, О.В. Мартиненко, Л.М. Новікова (досліджує сферу формування економічних знань учнів профільних класів). Визначення понять, споріднених з поняттям «економічні знання», наводяться у багатьох словниках (не лише педагогічних). Серед інших авторів, що розглядали питання економічної компетентності та економічних знань, можна назвати таких: А.С. Бура, Т.Й. Захарова, Г.В. Товканець, С.В. Хоменко, Н.О. Пасічник, І.М. Майструк та ін.

Англомовні джерела свідчать, що за кордоном досліджуваній темі приділяється значно більше уваги, і серед зарубіжних вчених тут можна виділити таких: Ф.Т. Вілхелмс, Ф. Еберле, М. Уоттс, С. Шумен та ін. Європейські країни мають багатий історичний досвід розвитку і становлення демократичного суспільства. У більшості європейських держав розроблено спеціальні навчальні курси та створено різноманітні навчальні підручники і посібники, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку вчителів для полегшення та сприяння щодо здійснення регіональної європейської інтеграції.

Втім, попри визнання того, що сучасна освіта має формувати економічну компетентність в учнів початкової школи (закордонні дослідження доводять ефективність економічної освіти на рівні основної школи), у вітчизняній педагогічній літературі відсутня структуризація економічної компетентності та систематизація суміжних понять. А методична література для дефектологів із формування економічної грамотності для адаптації дітей із особливими потребами відсутня

Тому систематизація понять «економічна компетентність», «економічні знання», «економічна освіта дітей із психофізичними порушеннями», «економічне виховання», «економічна свідомість» та визначення їх місця у процесі формування економічної компетентності в процесі євроінтеграції є актуальною.

Вчені Г.І. Ковтун, О.В. Мартиненко систематизують підходи вчених до визначення поняття та складових економічної компетентності, наголошуючи, що «під економічною компетентністю учня розглядається сукупність економічних знань та практичних вмінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності, а складовими економічної компетентності виступають: сукупність економічних знань, економічна свідомість, економічне мислення, економічні якості» [2, с. 140].

Ми погоджуємося з таким визначенням у частині того, що до системоутворюючих складових економічної компетентності належать сукупність економічних знань, економічна свідомість, економічне мислення, але вважаємо за доцільне розширити систему формуючих складових економічної компетентності та поглибити визначення поняття «економічна компетентність» до особистісного рівня, зауважуючи, що залежно від освітнього рівня людини буде змінюватися лише обсяг та ступінь сформованості економічної компетентності, формальний бік економічної компетентності при цьому буде залишатися незмінним.

З підходом до визначення «економічних знань», який застосовує Л.М. Новікова, ми погоджуємося та вважаємо, що економічні знання – це науково вивірена інформація щодо сутності та особливостей економічних явищ та процесів, ефективно засвоєна учнями, і така, що адекватно пояснює економічні відносини в оточуючому учнів світі.

Економічна освіта формує засади економічного мислення людини, в той час як економічна освіта разом з економічним вихованням формують економічну культуру людини.

Втім до цього визначення варто було б додати також твердження про те, що економічне виховання передбачає виховання дбайливого ставлення не лише до державної власності, а й до, звісно ж, власного та чужого приватного майна, а також до природи та природних ресурсів, що повністю вписується у рамки сучасної суспільної концепції сталого розвитку. Ми вважаємо, що економічна культура особистості – це система життєвих уявлень, цінностей, зразків поведінки, норм, та, в кінцевому підсумку, такий образ дій особи при вирішенні економічних питань будь-якого характеру, що повністю відповідають сьогочасним економічним принципам та суспільним економічним цінностям. На сьогодні такими економічними принципами та цінностями є сталий розвиток, раціональне користування природними ресурсами, людино-центрований підхід, економіка знань тощо.

Економічна свідомість – це сукупність свідомих та підсвідомих поглядів, переконань, ідей, що базуються на раніше здобутих знаннях та життєвому досвіді, якими людина керується про оцінці ситуацій та прийнятті рішень, що прямо або побічно являють собою економічну проблему певного роду.

Економічна освіта є тим первинним базисом, що формує економічні знання, які, у свою чергу, є основою формування економічного мислення та економічної свідомості учнів, внаслідок чого формується економічна культура кожного окремого учня та суспільства в цілому як кінцевого головного результату економічної освіти широких мас населення. Економічне виховання, що ґрунтується не на методах прямого передавання знань, також відіграє важливу роль у формуванні економічної свідомості та економічної культури особистості. Економічна компетентність є кінцевою метою економічної освіти та економічного виховання особистості,

Слід зазначити, що свого часу А. С. Макаренко вказував на те, що кожна людина є учасником суспільного виробництва, і чим краще вона підготовлена для цього, тим більше користі принесе державі й собі. Господарське виховання наших дітей повинно полягати в підготовці не тільки повноправного члена сім’ї, а й господаря-громадянина.

Предмет варіативного курсу початкової школи «Цікава економіка» посідає важливе місце в шкільній освіті, адже це одна з тих дисциплін, яка впливає на формування світогляду та економічного мислення дитини молодшого шкільного віку. Програма і навчальні посібники «Цікава економіка» для учнів 2-4 класів вміщують інтегрований курс навчання економічним термінам, охорони здоров’я, розвитку зв’язного мовлення, логіки та ін. Цей курс може використовуєється як в загальноосвітніх закладах з інклюзивним навчанням, так і в спеціальних навчальних закладах.

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Дрібнюк Наталія Теодорівна,
старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзії
Львівського національного університету ім. І.Франка

Одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави, на сучасному етапі, є створення інклюзивного освітнього середовища, в якому гостро порушується питання всебічного гармонійного особистісного розвитку дітей з особливими потребами з метою їх подальшої успішної соціалізації.

Прагнення суспільства до інтегрування осіб з особливостями психофізичного розвитку в соціум є сучасною тенденцією цивілізованої держави. Сучасне суспільство визнає, що саме інклюзія є більш гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій дітей, незалежно від рівня психофізичного розвитку. Вона сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало учнів з особливими потребами, визнавало їхні права на освіту, особистісний розвиток, творчу самоідентифікацію та участь у суспільному житті.

«У зв'язку з інтенсифікацією інтегративно-інклюзивних тенденцій в Україні виникла нагальна потреба більш якісної підготовки фахівців до роботи з дітьми з особливими потребами» [1, с. 9]. Тому логічною є необхідність по-новому розглянути засадничі питання оптимальної організації допомоги дітям з особливостями психофізичного розвитку. Відповідно особливої актуальності набувають заходи з вдосконалення існуючих і створення нових ефективних засобів, методів профілактики та корекції, запровадження інноваційних технологій, які підвищують потенційні можливості гармонійного та цілісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Аналіз науково-практичної літератури з означеними проблемами засвідчує, що для профілактики та корекції психічних, інтелектуальних, мовленнєвих, емоційних порушень одним з найефективніших є такий метод. як терапія мистецтвом (арт-терапія), зокрема музичним (музикотерапія).

«Науковці зазначають, що арт-терапія не повинна залишатися тільки прерогативою роботи психотерапевтів, а й інтегративно застосовуватись у корекційно-виховній діяльності корекційних педагогів, практичних психологів, логопедів, музичних працівників освітніх закладів» [2, с. 1].

Характерні ознаки музичного мистецтва в тому. що воно приносить естетичне задоволення, надає необмежені можливості для творчості, підвищує психічну активність і впевненість в собі, сприяє усвідомлення людиною своїх

потреб, розвитку навиків комунікабельності, активізує компенсаторні можливості організму, які спрямовані на розвиток психіки, що забезпечує психічну саморегуляцію, є ефективним інструментом подолання внутрішніх конфліктів, соціальної реалізації своїх можливостей, збагачує суб'єктивний досвід.

Музика відволікає людину від її недоліків, дозволяє їй вилікувати свої душевні рани, допомагає в реабілітації, формує оптимістичний погляд на себе і навколишній світ. «Музика розкривається сьогодні як новітня технологія самоздійснення людини» [3, с. 4].

Музикотерапевтичний напрямок роботи за своєю природою радикальний. Він розкриває внутрішні сили людини, дозволяючи цим розвивати в собі спонтанність і вдосконалювати увагу, пам'ять, мислення (когнітивні навички); розвивати цінні соціальні навички (у груповій роботі); підвищувати самооцінку, що веде до зміцнення особистої ідентичності; розвивати навички ухвалення рішень; розслаблятися, виплескувати негативні думки і відчуття; реалізовувати свою здатність до творчості.

Музична терапія пов'язана з використанням музики та її елементів (звуків, ритму, мелодій) з метою розвитку та відновлення функцій індивіда, що допомагає досягти йому кращої внутрішньої інтеграції та якості життя.

Існує два основних аспекти музикотерапії, що є теоретично- методологічним підґрунтям використання музики з терапевтичною метою:

– психосоматичний, у процесі якого створюється лікувальний вплив на функції організму на вібраційному рівні;

– психотерапевтичний, у процесі якого за допомогою музики здійснюється корекція відхилень особистісного розвитку, психоемоційних станів на духовному рівні.

Отже, для підвищення професійного рівня фахівців інклюзивної освітньо-виховної діяльності логічним є оволодіння такою інноваційною технологією психотерапії як музикотерапія, що входить в комплекс професійної підготовки вчителя нової генерації.

Слід зазначити, що підвищення якості психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами шляхом застосування музикотерапії як інноваційної технології можливе тільки на основі професіоналізму, компетентності та особистісних якостей.

Література

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою / А. А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2014. – №2 (70). – С. 7–18.

2. Ленів З. П. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арт-терапії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / Ленів Зоряна Павлівна. – Київ, 2010. – 21 с.
3. Побережна Г. І. Музикотерапія як шанс прогресивних змін // Простір арт-терапії: вершини усвідомлення: матеріали IX Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 24–26 лютого 2012 р.) / За наук. ред. А. П. Чуприкова, Л. А. Найдьонової, О. А. Бреусенка-Кузнєцова, О. Л. Вознесенської, О. М. Скнар. – К. : Золоті ворота, 2012. – 68–73 с.

РЕЗОЛЮЦІЯ

міжнародної науково-практичної конференції

«Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти», 29–30 вересня 2016 р., м. Львів

29-30 вересня 2016 р. у м. Львові відбулася науково-практична конференція «Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти», ініційована ГО «Справа Кольпінга в Україні». У пленарному засіданні конференції, яке проходило у Львівській облдержадміністрації взяли участь заступник директора департаменту освіти і науки ЛОДА Світлана Книшик, представник МОН України Галина Лобайчук, головний спеціаліст Інституту модернізації змісту освіти МОН України Наталя Ярмола, керівник Осередку психолого-педагогічної допомоги Перемишльського повіту, магістр, нейрологопед Божена Баран, керівник організації «FreiEUkraine Braunschweig e.V.» (Німеччина) Бернд Генн**,** колишня федеральний секретар з питань політики в галузі охорони здоров'я та інвалідності; колишня міністр фінансів та бюджету, охорони здоров'я, соціального забезпечення та сімейної політики Фландрії, співзасновниця і директор центру соціального обслуговування “Монікенхайде”, м. Зорсель (Бельгія) Вівіна Деместр, директор Львівського обласного центру соціальних служб для сім'ї дітей та молоді Ярослав Бордіян, декан факультету педагогічної освіти ЛНУ ім. І.Франка Дмитро Герцюк, голова Товариства «Родина Кольпінга», доктор психологічних наук, професор, в.о. зав. кафедри корекційної педагогіки та інклюзії ЛНУ ім. І.Франка Катерина Островська, виконавчий директор Львівського обласного осередку ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ», радник голови Львівської ОДА, кандидат історичних наук Оксана Потимко, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка Юрій Ковний, арт-терапевт США, волонтер Товариства «Родина Кольпінга» Христина Хемптон, директор міжнародного благодійного фонду допоомги дітям з синдромом аутизму «Дитина з майбутнім» Лариса Рибченко, м. Київ, директор НРЦ «Довіра» Володимир Лозинський, національний секретар ГО «Справа Кольпінга в Україні» Василь Савка, член Правління ГО «Справа Кольпінга в Україні», професор НУ «Львівська політехніка» Ігор Островський.

Загалом у роботі конференції взяли участь близько 100 осіб, серед яких викладачі кафедри корекційної педагогіки та інклюзії ЛНУ ім. І.Франка, директори та вчителі загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів зі Львова, Києва, Полтави, Кривого Рогу, Рівного, працівники соціальних служб центрів сім’ї, дітей та молоді, представники громадських та батьківських організацій.

Під час пленарного засідання учасники конференції зосередили увагу на проблематиці, пов’язаній із правовим захистом осіб із порушеннями психофізичного розвитку, соціальною роботою з дітьми та молоддю з особливими потребами, профорієнтацією та соціалізацією дітей з обмеженими можливостями, проаналізували український, польський та американський досвід.

На секційному засіданні освітян на базі НРЦ «Довіра» фахівці у сфері інклюзивної освіти обговорили результати Всеукраїнського експерименту зі створення структурно-функціональної моделі надання комплексної допомоги дітям із розладами спектру аутизму та специфіку ролі НРЦ як опорних ресурсних центрів для надання допомоги інклюзивним загальноосвітнім школам в регіоні.

Секційне засідання соціальних працівників та представників громадськості у Товаристві «Родина Кольпінга», дозволило напрацювати низку положень стосовно надання послуг денного догляду та підтриманого проживання особам з особливими потребами у громаді, виокремити механізми підвищення якості надання послуг, зокрема соцзамовлення, державно-приватного партнерства.

Учасники конференції наголосили на актуальності ідеї запровадження дуальної освіти для осіб з обмеженими можливостями в Україні, що передбачає також і створення відповідної концепції, системи профорієнтації, профреабілітації та профстановлення в масштабах держави. Механізмом реалізації цієї ідеї має стати напрацювання проекту дуальної освіти для осіб із обмеженими можливостями, що включатиме зміни на законодавчому рівні та об’єднання зусиль держави, місцевої громади, освітніх закладів і підприємництва – поєднання навчання у середній школі, закладах профтехосвіти

та першого освітнього рівня ВНЗ (бакалаврату) з практичною роботою на підприємстві.

Для того, щоб вирішити проблеми осіб з особливими потребами, важливо, з одного боку, створити відповідні умови для реалізації можливостей і здібностей таких людей, їх повноцінної адаптації, а з іншого – забезпечити послугами соціального, медичного, реабілітаційного, навчального характеру усіх цих осіб, незалежно від рівня складності їх стану. Зважаючи на це, необхідно напрацювати такі дієві механізми функціонування інституцій, покликаних надавати відповідні послуги, в яких будуть поєднуватись ресурси не лише держави, комунальні ресурси, але й досвід, напрацювання, фаховість громадських організацій, які вже постають як надавачі послуг, але ще не мають відповідної легітимізації. Повинен працювати «принцип справедливості» для людей з особливими потребами, тобто кожна особа має змогу отримати стандартний набір послуг згідно індивідуального плану розвитку за державні кошти, а додаткові послуги оплачувати самостійно.

Від імені учасників,
Голова товариства «Родина Кольпінга»
Катерина Островська
доктор психологічних наук,
професор кафедри корекційної
педагогіки та інклюзії
Львівського національного
університету ім. І.Франка

Тел. 032 2644755, моб. тел. 0992286263
e-mail: katerynaostrova@gmail.com

Підписано до друку 20.12.2016.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 3,9. Обл.-вид. арк. 3,7.
Замовлення № 20/12.

Видавець – ТзОВ “Тріада плюс”
79016, м. Львів, вул. Митр. Ангеловича, 28
тел. (032) 258-03-40, e-mail: triadaplus@hotmail.com

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 2712 від 07.12.2006 р.